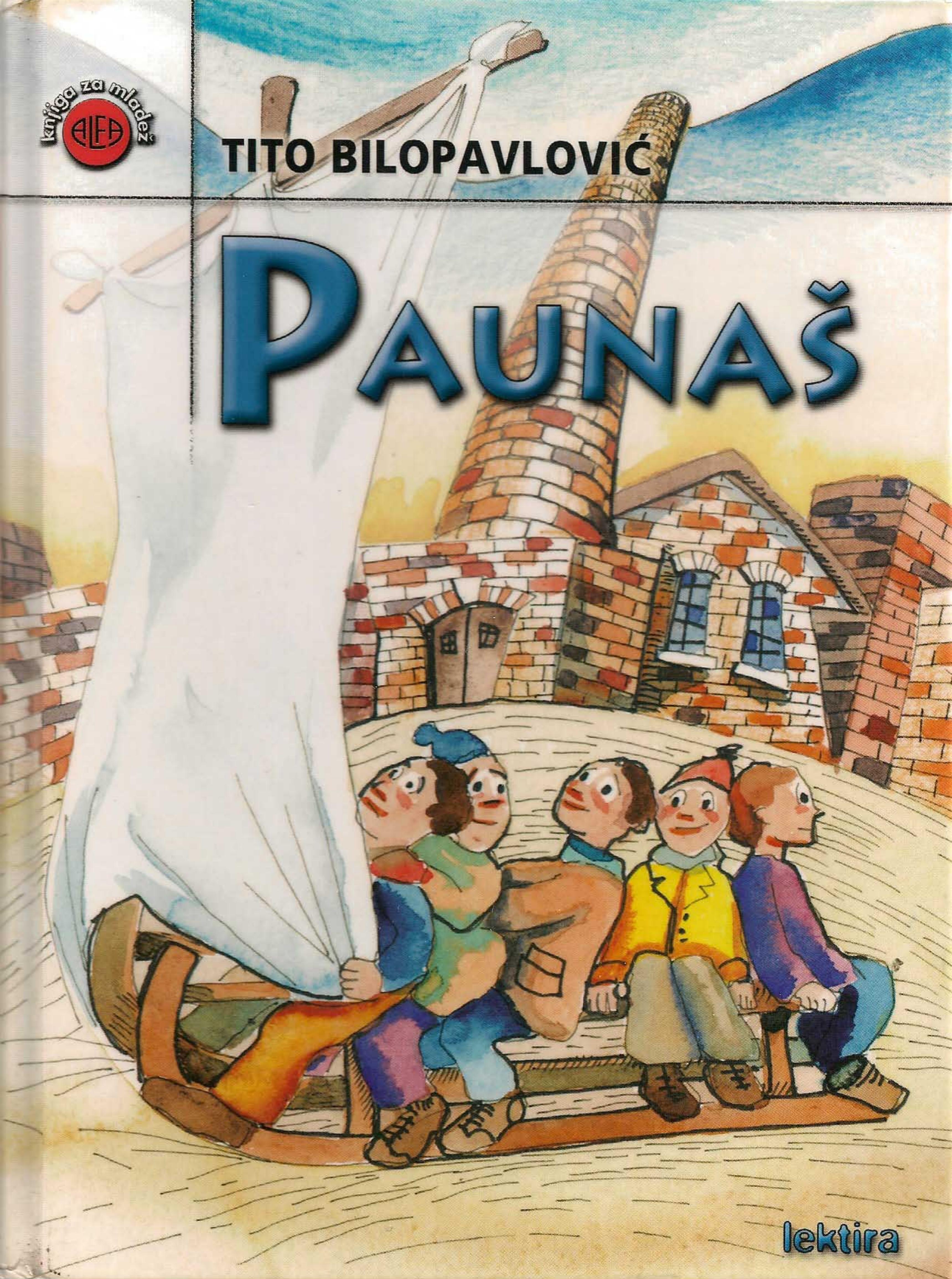

knjiga za mladež
ALEA

TITO BILOPAVLOVIĆ

PAUNAŠ

lektira

Nakladnik
ALFA d.d., Zagreb, Nova Ves 23a

Za nakladnika
Miro Petric

Glavni urednik
Božidar Petrač

Likovno i grafičko oblikovanje
Irena Jurković

Lektura
Kristina Jurić

Korektura
Mirjana Šah

Grafička priprema
Studio za grafički dizajn ALFA

Biblioteku uređuje **Zlatko Krilić**

TITO BILOPAVLOVIĆ

PAUNAŠ

Ilustrirao
Damir Facan-Grdiša

Zagreb, 2005.

VAGABUNDI

Kony - Cezar

Ovac je sjedio u kočiji ravno i samouvjereno, kao i svi ljudi bogata života i zdravih zuba. Moram priznati da sam se ponosio takvim ocem. Čak sam u sebi osjetio dio njegove veličine iako moja stopala još nisu dopirala do poda. Moja stopala u sjajnim rupičastim sandalama iz kojih su se do koljena penjale bijele čarape.

- Hooood, Cezare! - govorio je kočijaš konju prijateljski, kao da ga savjetuje. Vidio sam preko njegova naslona usjajene konjske butine i očetkani rep. Potkove bi ponekad pronašle neki kamen u prašini, i to je zvonko odjeknulo. Nikomu se nije žurilo. Prozori niskih kuća s obje strane ceste gledali su ravno pred se. I moj je otac gledao ravno pred se. I ja sam nastojao gledati ravno pred se.

Do toga dana bio sam uvjeren da poznam gradić uzduž i poprijeko. Park u središtu, škola, dva mosta preko rječice, napuštena pivovara i stari hotel s drvenim trijemovima u dvorištu. Visoka zgrada s limenim paunom na vrhu. Jedan mali mlin drvenjak, bijel iznutra i izvana, kao iz bajke. Još dalje uz potok veliki motorni mlin s bezbrojnim malim prozorima, iza kojih su golemi bubnjevi žvakali i preživali žito, a žutim izlizanim žljebovima letjele su vreće. Još dalje sajmište s "kravlјim kolačima", opancima i mirisom pitome živine i konjske mokraće. Iznad svega vinogradi sa sitnim breskvama, zaključanim kućicama i jesenjom pjesmom beračica.

Ovac je kupio kuću na sasvim drugom kraju gradića. Iza ciglane s visokim pocrnjelim dimnjakom i širokim niskim krovovima. Uz cestu, u vojničkom redu, rasli su niski bagremovi necvjetaći okruglih krošanja. Tu je sve bilo drukčije negoli uz potok.

416. 855

2006.

D

Tada sam ih prvi put sreo. Sjedili su na visoku zidu koji je opasivao ciglanu. Čupavi, bosi, odjeveni u prevelike ili premalene šarene krpe, pocrnjelih lica, nevjerljatno raznoliki. Jedan je odapeo kamen iz pračke u kotač kočije. Cezar se mrzovljeno trgnuo, kočijaš je opsovao, a otac je rekao bez srdžbe: - Vagabundi.

Zasmijalo se prljavo društvanje. Jedan je podrugljivo zazviždao, a drugi je viknuo konju: - Puc, puc, Mica!

Odmah sam pomislio da nije lijepo od njih što Cezara tako nazivaju. On nije nikakva Mica.

Stali smo pedesetak metara dalje. Kuća je izgledala neljubazno. Ulagana vrata pokrivala su vidik sve do krova. Ne volim tu kuću, rekao sam u sebi. Kočijaša, oca i mene ubrzo je okružila šarena hrpa s ciglarskog zida. Jedan od njih je komad kruha velik kao potplat očeve cipele. S kruha se cijedio crn šljivov pekmez. Očekivao sam da će mi ga odjednom prilijepiti na novu mornarsku bluzu. Ipak nije, ali je, upirući prstom u mene, rekao: - Takvog sam jednog vidio u cirkusu - na što su se svi nasmijali i počeli skandirati: - Štreber, štreber... - jedan bez lijevog oka narugao mi se: - Izgleda ko Brozovićkin kolač!

Tražio sam uvrijedenim pogledom očevu pomoć, ali on je bio suviše zauzet. Ogledavao je kuću sa svih strana, kao što na sajmištu ljudi ogledavaju ždrijepca prije pogodbe. Oborio sam glavu i gledao bez riječi u svoje rupičaste usjajene sandale i bijele dokoljenke. Jedna sasvim mala djevojčica, lica umrljana suzama i prašinom, došla mi je sasvim blizu i pogledala me odozdo. - Imas nos, imas oči - rekla je tepavo i uperila mi u lice crvić-prst.

• • •

Ljeto je bilo sporno. Listovi na kajsiji visjeli su kao skuhani. Još nisam zavolio kuću u kojoj smo stanovali, iako je prednje dvorište bi-

lo puno cvijeća, do polovice prekriveno lozinim sjenicama, popločano opekama i čisto. U stražnjem dvorištu otac je uzgajao zecve, posvećujući im cijela poslijepodneva. Pod stablom zimske kruške šušketale su kokoši. Imao sam zračnu pušku, romobil i podrezaće nokte.

Jednog jutra roditelji su mi, odlazeći na posao, ostavili na stolu poruku u kojoj je pisalo da moram otici po električara, oprati dvorište i snijeti starudiju s tavana. Sišao sam kamenim stubama prema uličnim vratima. U tom trenu doživio sam nešto užasno. Nikada do tada nisam video - zmiju! Samo ludi strah natjerao me da je preskočim i izletim na ulicu derući se iz svega glasa. Kraj ciglarske pješčare vagabundi su bacali perorez u bagremovo stablo. Strahu od zmije pridružio se i strah od te šarene hrpe koja će me sada sigurno ismijati, a možda i istući. Povratka nije bilo. Okružili su me ozbiljnim upitnim licima. Ponavljao sam kroz suze: - Zmija... zmija... crna... velika!

- Dečki - rekao je Ćoro, onaj bez oka - svi na zmiju!
- Huraaa! - povikali su zajednički.

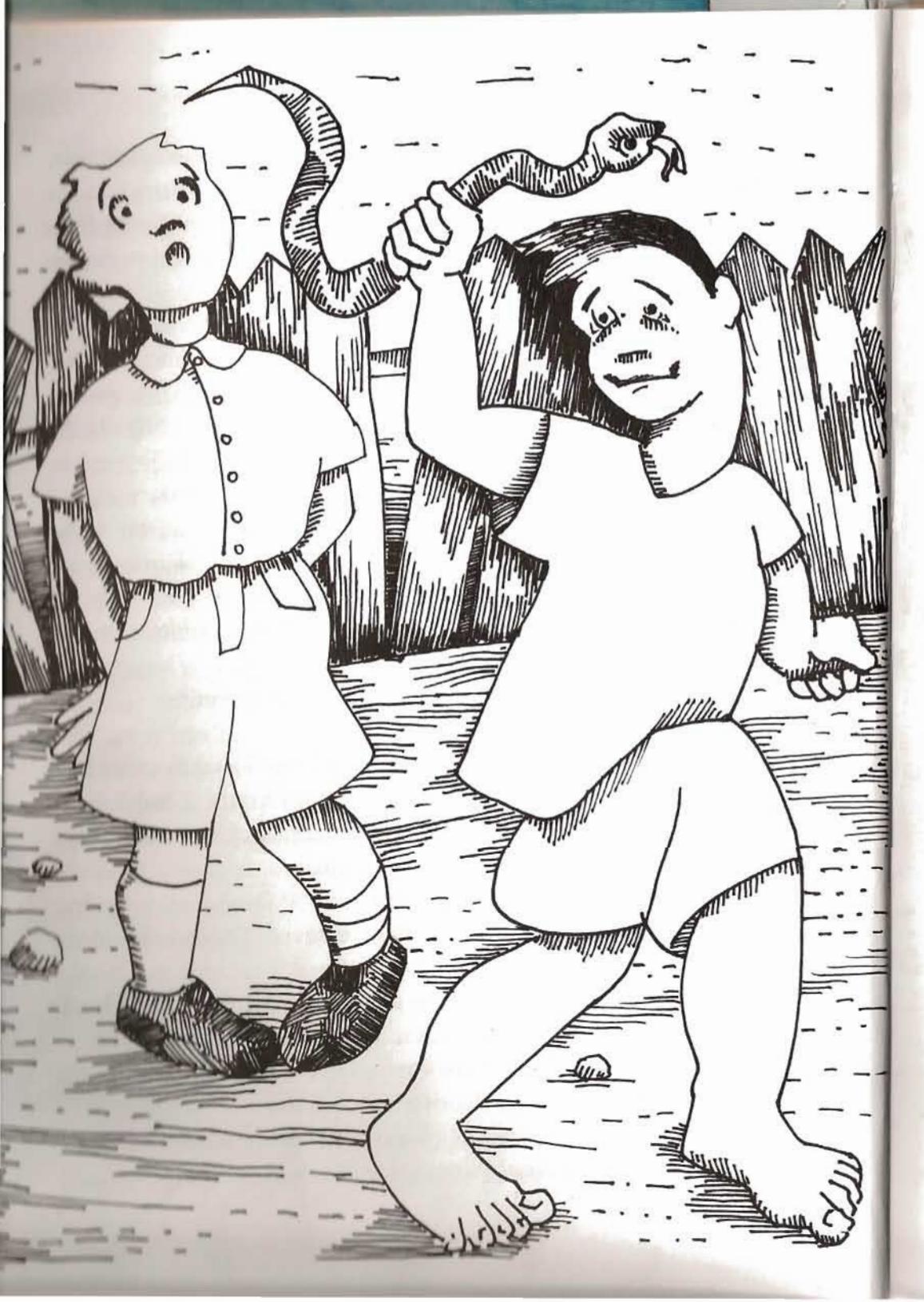
Netko je uzeo kamen, netko batinu i nahrupili su u dvorište kao da idu na nogomet. Slijedio sam ih tresući se od straha. Zatukli su je. Bila je tamnosiva s bijelim pjegama kao ušima, žučkasta trbuha. Ne baš tako velika kakvu sam je prvi put ugledao.

- Vidiš, to ti je bjelouška - poučio me crni Drago, zvan Godra. Imao je živahne oči i velika usta. - Nije otrovna. Otrovna je ridovka. Ja se, vidiš, nijedne ne bojim.

Uzeo je zmiju za vrh repa i bacio je u jarak kraj ceste. Curica Imas-nos-imas-oci dodirivala ju je prutićem. Još sam drhturio od straha.

- Vidim, imaš svoje dvorište - rekao je Dorić, Ćorin brat. - Mi svi imamo jedno zajedničko dvorište. Na ciglani.

- Moram ga oprati - rekoh - i moram snijeti starudiju s tavana. I električara moram dovesti.

Htio sam pokazati Doriću kako imati "svoje dvorište" nije mačji kašalj.

- Čekaj - rekao je Mokricki, koga su zvali Mokro - čekaj, imam prijedlog! Dečki, u vrstu stroj se! Pranje dvorišta i čišćenje tavan! Od-mah!

- Nemojte - petljaš sam - ne treba, sam ču, hvala...
- Mir-no! Pravac električar! - viknuo mi je Mokro ravno u nos.

Otišao sam poslušno, bez riječi. Mokro je naređivao u mom dvorištu kao u svojoj kući. Curica Imas-nos-imas-oci upravo je stavljala na stol u sjenici limenku s vodom i nekoliko mačuhica. - Cece - rekla je i namreškala nosić kao da će nešto omirisati. - Cece.

- Znaš li plivati? - upitao me Godra.
- Znam - slagao sam.
- Dodi sutra na baru iza ciglane. Na pješčani rt. To je naš teritorij - dodao je važno. Postidjeh se sjajnih cipela i bijelih čarapa.

KRADLJIVAC

Razrednica je sazvala roditeljski sastanak. Nisam se bojao zbog ocjena, tu je sve bilo u redu. Postoji, na žalost, i jedna ocjena za koju nije dovoljno "štrebati". Ocjena iz vladanja.

Dogodilo se da sam Ljiljani, koju smo zvali Bubreg, zdipio na livpero. Bilo je to prvo nalivpero koje je ušlo na vrata naše škole u učeničkoj torbi. Kod kuće su mi utvili u glavu da su kradljivci nečasni i pokvareni ljudi, da odlaze u zatvor i sve takve neke strašne stvari. Dobro, slažem se da je tako, ali to Ljiljanino pero bilo je tako očaravajuća stvarčica plave boje s crnim vijugama i zlatnožutim vrvom da pomislih kako bih pristao da me zatvore u najcrnju tamnicu samo da ga mogu imati.

Ljiljana-Bubreg bila je svjesna divljenja i uzdisanja cijelog razreda nad njezinim nalivperom i hodala je školom naprčena nosa. Plavjelo se pero u malom džepu na haljini. Što dalje pričati? Dogodilo se ono najgore. Slučajno je ostavila pero na klupi, a ja sam na njega, kao slučajno, stavio svoju kapu. I - gotovo.

Drhtao sam od napetosti i straha nad dalnjim razvojem situacije. Na nesreću, ispalio je onako kako nisam očekivao. Ljiljana je, primjetivši nestanak svog ponosa, počela urlikati kao da joj je netko ukrao mamu ili tatu, a ne obično perce. Sletjelo se pola nastavničkog zbora. Pretres! Užas jedan. Naravno, ja sam stajao kao ukakana kokoš i crvenio se od tabana do tjemena. Možda su i drugi dečki namjeravali učiniti isto što i ja, ali sada su me gledali s prijezirom. Netko me je munuo laktom u leđa i procijedio: - Kradljivac!

Razrednica je odmah zakazala roditeljski sastanak, upisavši svakom u teku: "Na sastanku će se raspraviti pojava krade u školi i pomoći učenicima iz siromašnih obitelji. Molimo da neizostavno dođete." Uz opće odobravanje istoga mi je dana upisan kolac iz vladanja.

Sutradan, na sâm dan tragičnog roditeljskog sastanka, vraćao sam se iz škole kao istinski pokajnik. "Kako sam mogao učiniti takvu glupost?" govorio sam sebi u bradu. "Roditelji će propasti u crnu zemlju od stida, izvući će nekoliko očevih teških zaušnica, prijatelji će me izbjegavati i sav život nositi će na sebi mrlju nepoštenja. I kako bi bilo da svi ljudi počnu krasti jedni drugima nalivpera, odijela, plotove oko kuća, možda i cijele kuće?! Ne, ne, takve stvari treba kažnjavati bez oprاشtanja."

Obračunavajući tako sâm sa sobom, pripremao sam se na ono najgore. Drugom stranom ulice majka je žurila na roditeljski sastanak.

Jesen se bližila kraju: hrpe trulog lišća uz plotove. U blizini naše kuće, ondje gdje ciglarska pruga probija vrt kraj Gavranićeve radionice, u polumraku primijetih neku osobu izvaljenu na mokroj zemlji. Najprije htjedoh proći bez osvrтанja, ali me zaustavi neočekivana misao: "Jučer sam ukrao, a danas prolazim kraj nemoćna čovjeka. Možda je bolestan i treba mu pomoći. Evo prilike da se bar malo iskupim pred sobom i drugima."

Prišao sam nesretniku. Zapuhnuo me kiselkast miris alkohola. Ako zovnem nekoga u pomoć, znam da će reći: "Ma, pusti budalu pijanu!" E, ne može tako! Čovjek je čovjek. Primijetio me i pokušao se osoviti na noge. Mumljao je nešto nerazumljivo. Ne znam kamo ga je vodio put, ali uz moju pomoć bahuljao je nekako uz plot prema našoj kući. Ako ga uvedem unutra, otac će nas obojicu izbaciti van. Ako ga ostavim na ulici, zar nisam svojoj jučerašnjoj kradži dodao još jedno nedjelo? Tada mi je sinula spasonosna ideja – drvarnica u dvorištu! Ondje je u jednom uglu gomila slame, neće čovjeku biti hladno. Do jutra neka prespava, a zatim ćemo vidjeti.

bojao se oca

Pedalj po pedalj, obojica uprljani blatom, micali smo se dvoristem. Pogledavao sam prema stubištu gdje bi se otac mogao pojavit, a tada bi bilo najbolje nestati. Pas je dobrodušno zaskakivao na nas i otežavao nam kretanje. Čovjek je pokušao nešto zapjevati, ali već smo bili na pragu drvarnice i srušili se unutra.

Žarulja je obasjala neobrijano lice koje mi se na trenutak učinilo poznatim. Ujutro moram prije oca pozuriti u drvarnicu. Prvo zbog čovjeka koji tu leži, a drugo zato da bih nacijepao drva i tako na djelu pokazao da se popravljam nakon roditeljskog sastanka i svega što me s tim u vezi još čeka. Zaljubljeno sam pogledao jednu od dviju sjekira na panju. Koliko sam se samo puta pred dečkima pravio važan s tom sjekirom! Otac je sjekiru jednom donio s putovanja i poklonio mi je za cijepanje drvaca za potpalu. Imala je sjajno sječivo neobična oblika, s urezanim šarama i pismenima. Držalo mora da je izradio neki umjetnik jer je jednostavno pozivalo ruku da ga obuhvati. Sličnu sjekiricu vidio sam kod susjeda vatrogasca, ali se s mojom ipak nije mogla mjeriti. Uostalom, i svi su dečki s ciglane priznali da je to najljepša sjekirica na svijetu.

Pijan čovjek hrkao je pokriven slamom. Ušuljao sam se u kuću. Majka se vratila sa sastanka i suze u njezinim očima bile su prve kišne kapi u nadolazećoj olui. Nevrijeme je trajalo prilično dugو i ne zna se komu je bilo teže, roditeljima ili meni. Otac je sjevao i grmio. U bujici prijekora pamtim jedan koji me je osobito pogodio.

- Tvojem prijatelju Dušku iz Potočne ulice - govorila je majka - odlučili smo kupiti cipele i kaputić, jer poderan i prozebao dolazi u školu. Svi su roditelji pristali da dadu koliko tko može. Pa lijepo, a reci ti meni zašto on ne krade nalivpera, zašto on nema jedinicu iz vladanja?! Duško će na kraju postati čovjek, a ti ćeš... - Tu je majka briznula u plač, a otac je preuzeo svoj dio posla. Koliko li tek tuku one što kradu cijele pakete nalivpera?

Ujutro sam se, prema sinoć stvorenoj odluci, prvi uputio u drvarnicu. "Valjda se već otrijezenio", pomislih na vratima. U drvarnici, međutim, nije bilo nikoga! Odlično! Znači, čovjek se probudio i odmaglio da me osloboди novih briga i problema. Porasla mi je dobra volja i htjedoh se prihvati posla. S najvećim zaprepaštenjem spazih da moje divne sjekirice - nema! Pretražio sam svaki kutak u drvarnici, ali uzalud. Teškom očevom sjekirom, plačući, napravih nekoliko trešćica. U kući bojažljivo prijavih nestanak sjekire. Pijanca sam prešutio. Otac je galamio dvorištem: - Dovraga, zar se svijet sastoji od samih lopova?

Popodne u školi jedva je nekoliko dječaka htjelo razgovarati sa mnom. Znak kradljivca već mi se dobro zalijepio na lice. Samo Duško, čijim mi je primjerom sinoć majka natrljala nos, prišao mi je i srdačno rekao: - Kaži svojim roditeljima da sam im vrlo zahvalan za pomoć. Danas ću kupiti kaput i cipele. Moji nisu bili na sastanku jer je majka bolesna, a oca tri dana nije bilo kod kuće. Tek je jutros stigao. Donio mi je divan dar. Samo ću tebi pokazati, ako nakon škole svratiš k nama.

Nisam mogao odbiti poziv iako je stanovao na drugom kraju gradića, kamo moji dečki s ciglane nikada nisu odlazili. Šljapkali smo poslije petog sata Potočnom ulicom. Poveo me u šupu, sklepanu od dasaka i hrdava lima, i pokazao mi poklon koji mu je otac donio. Biла је то moja, najljepša sjekirica na svijetu!

- Zar nije divna? - upitao me.

- Do sada ljepšu nisam vidio - odgovorih skrivajući tugu u glasu. U sebi sam zaključio: "Eto, i ja sam nešto poklonio Dušku." I stid zbog krađe nalivpera bi u meni prebrisani kao guminicom.

PAUNAŠ

Mogao sam tada hitnuti kamen iz pračke stotinjak i više metara daleko. Recimo, od ograde ciglane, preko bare, na krov vrtlarove kućice. Daske, prekrivene nepromočivim papirom, tupo bi oglasile da je kamen pogodio cilj. Stari Martin izašao bi tada pogubljen kroz niska vrata i prijeteći mahao kvrgavom štapinom. Oko glave kružio mu je oblaćić dima iz orahove lule.

Za dobru pračku najbolja je jedna vrsta automobilske gume koju smo zvali sirovom. Bila je boje meda i škripala je pri rezanju. Pronalazili smo je na smetlištu Gavranićeve automehaničarske radionice. Pivarci i Potočani pravili su pračke od crne i crvene "obične" gume, a mi, Ciglarci, od "sirove". Obična guma rasteže se samo do neke granice. Tu mišići ne pomažu i uopće, kao pračkaš, ne vrijediš bogzna koliko.

To, međutim, nije sve. Rašje su najbolje ako su od ljeskovine, a koža za kamen od "jezika" starih cipela. Osim toga, guma se na rašje ne pričvršćuje užetom, već tankom guminicom za kalemljenje. Uza sve to još treba znati i gadati. I kamen je važan. Ne valja plosnati ili kockasti, oštrobriđi. Najbolji je okrugli, veličine vrapčeg jajeta. Svatko malo bistriji zna da je riječni oblutak najbolji. Gdje se nešto gradi, onđe ga ima za cijelu godinu.

Eto, to je sve o prački.

Onaj tko zna s pračkom, taj je pračkaš. Ja sam znao. Mogao sam pogoditi vodoravnu žicu i naprsli jesenji orah visoko na stablu. Lijmenku od paštete na trideset koraka, poklopac lonca bačen u zrak, jabuku u peteljku. To što sam gadao vrapce i žabe, mislim da nije bi-

lo viteški. Lastavice nikada, jer se govorilo: Tko ubije lastavicu, umrijet će mu majka.

Imao sam smedega goluba Zirka. Običnoga, gradskog, skitničkog. Jeo mi je iz ruke i sjedio mi na ramenu. Kad sam se vraćao iz škole, dočekivao me gugućući i šepireći se na zidu iznad vrata. Tko ubije goluba, mislio sam, nije dobar čovjek.

Zajedno s četvrtim razredom počela je i žuta, suha, zrela, prašnjava jesen. Cijelog se ljeta nisam rastajao od praćke, pa mi je i kasnije, stručno smotana, uvijek bila u džepu. Jednog poslijepodneva Siga i Gricko, koji su bili glavni na Malčanskom brdu, dočekaše me pred školom. Tražili su, u ime jačega, da predam praćku. Anica žutih pletenica i očiju plavih kao različak, Anica koja je imala crvenu haljinu s bijelim točkicama, Anica koja mi je posudila "Gričku vještici", Anica koja je, uostalom bila najljepša djevojčica na svijetu, ta je Anica rekla: – Ne daj praćku! – I nisam dao. Srušili su me, poderali mi čitanku i razbili nos. Anica je pobegla plačući.

U redu, rekao sam u sebi, nije još sve gotovo. Razmotao sam praćku i držao je u ruci, s kamenom u kožici. Dočekat će me još negdje, mislio sam, valja se pripremiti.

Prošao sam već pola puta do kuće, a njih nije bilo. Dan je bio kratak. Kuće su već oblačile crvenkastu svjetlost. Obranio sam praćku, a ipak sam se osjećao poraženim i osramoćenim. Što će reći majka kad me ovakvog ugleda? Što će reći Anica, najljepša djevojčica na svijetu?

Mesar Baždar imao je mesnicu u visokoj zgradi na početku Široke ulice. Najčešće bi stajao na vratima i njegov golemi trbuh, kao izbočina na zgradi, video se izdaleka. Remen kojim je pritezao hlače bio je nalik na ekvator. Toga dana vrata mesnice bila su zatvorena. Ne znam zašto, ali pogledah gore, prema visokom krovu. Iz oluka je zirkala sitna golubinja glava. Okrenuh se oko sebe. Ulica bijaše pušta. Spustio sam torbu uza zid i napeo praćku. Onako, više iz igre, da

ga poplašim. Kamen je poletio i udario u nešto što se zakoprcalo u oluku i zatim, neprirodno lepršajući, poletjelo dolje. Previše sam dobro gadao. Strphah u strahu tu bijelu pernatu lovinu i potrčah kući.

To mekano i toplo trzalo mi se pod košuljom. Grdio sam svoju nepromišljenost i u sebi molio: "Samo da ostane živ, samo da ostane živ!" Zaboravio sam na dobivene batine, na poderanu čitanku, na Anicu i razbijeni nos. "Samo da ostane živ!"

Bio je to snježnobijeli paunaš kakvog sam oduvijek želio imati, s crvenkastim očima i pernatim gaćama na troprstim nogama. Sakrio sam ga u drvarnicu, u košaru s piljevinom.

Poslije majčinih prijekora i večere, iskrao sam se iz kuhinje sa svijećom u džepu. Zirk je spavao na zidu iznad vrata. Ranjeni se paunaš već osovio na noge, ali mu je glava nesigurno klimala lijevo-desno, gore-dolje. Nigdje na perju ni traga krvi. Kamen ga je samo ošamutio. Sigurno će ozdraviti, pomoći će mu. Njegovat će ga i hranići. Voljet će ga kao i Zirk. Zvat će ga Bijeli. Stajat će opet na krovu i širiti rep. I bit će to najljepši golub na svijetu.

Ali sada ga boli, sad me ne voli, sada ni sâm sebe ne volim, ne volim ni Gricka, ni Sigu, ni praćku, ni mesara Baždara koji je baš danas morao sakriti svoj trbuh u visoku kuću.

Sutradan sam ustao ranije no obično. Donio golubu vodu i mrvice kruha. Uvukao se u sebe, kao da trpi neku svoju posebnu golubinju bol, koja je toliko njegova da se nikoga drugog ne tiče. Držao se kao umoran čovjek koji se bori protiv sna. Donio sam Zirku da mu pravi društvo, da ga razonodi. Bijeli ga, mislim, nije ni pogledao. Zirk je gugutao neko vrijeme, pokazujući zanimanje za novog prijatelja, a onda je i u njega ušao neki umor i odšetao se preko dvorišta, lijeno i tromo, kao kad starci šetaju s rukama na ledima.

Za vrijeme ručka nisam žlicu ni dirnuo.

– Jesi li bolestan? – pitala je majka.

– Da.

- Ne izmotavaj se! U školu se mora ići.

I otišao sam, ali samo do prvog ugla. Prikradoh se kroz voćnjak natrag do drvarnice. Nisam ga morao napustiti. Podijelit ćemo bol.

- Digni glavu, Bijeli – molio sam ga. - Digni, samo malo! - Uzeh ga u ruke. Na dlanovima golublje je srce kucalo baš kao i moje, samo malo brže. - Kucaj, kucaj! - šaputao sam.

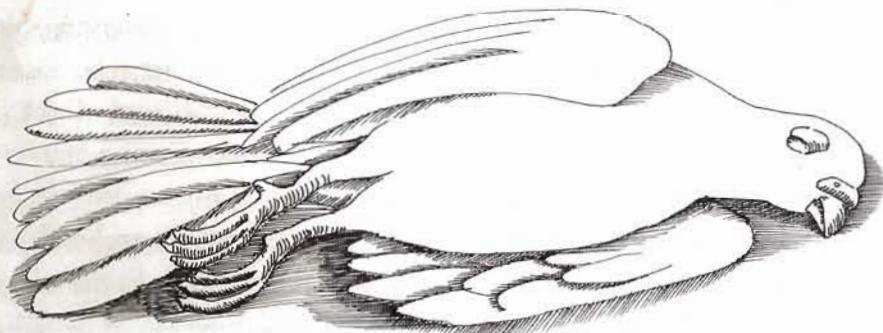
Odjednom je stalo. Sitno, uplašeno srce.

Što bih sve dao da sam ga mogao još slušati! Svih šesnaest staklenih špekula, gumene čizmice, udicu i stari telefon. Praćku i herbarij. Samo da malo kucne...

Odnio sam Bijelogu u voćnjak. Iskopao malu rupu i stavio ga u nju. Anica je trčala između stabala prema meni vičući: - Danas nema škole, danas nema škole! - Zastala je pred mnom i zagledala se u bijelu pernatu grudu.

- Ti si ga ubio - rekla je. - Ti nisi dobar, nisi!

Okrenula se i otišla. Svih deset mojih godina bez glasa je molilo njezine žute pletenice da ne odlaze, da me ne ostavljaju samoga. Gledao sam za njom, a jedna kap kliznula mi preko usne.

VILINA KOSA I BENZINSKO BURE

U sobi je gundala peć od žutih pločica i mačak je spavao u zelenom naslonjaču. Dunje i jabuke na golemu orahovu ormaru snažno su mirisale. Otac će propustiti uobičajenu partiju karata u "Lovačkom rogu". Nas dvojica, muškarci, hodat ćemo tog dana u debelim vunenim čarapama; u sobi će peć već od jutra isijavati toplinu i sve će mirisati na borove grančice i presuhu bukovinu. Iz neke duboke ladice otac će izvaditi staru šarenu kutiju punu staklenih šišarki, gljiva, patuljaka, kuglica, srebrne srme i viline kose. Vilina kosa! Kad bih je dodirnuo, pomislio bih na onu jednu, samo na onu jednu vilu iz slikovnice koju bih ponekad, lutajući tavanom, izvlačio iz škrinje s igračkama. Vilina kosa! Vilina kosa one djevojke sa zlatnim veslom u rukama. Velika školjka penjala se s vala na val.

- Ostavi to - govorio je otac. - Najprije dodu kuglice i ostalo, pa tek onda vilina kosa.

Kako je otac bio visok! Do vrha bora, gdje je stavljaо stakleni šiljak sa suncem u sredini. Kada je sve bilo gotovo, uključio bi svjetlo i čarolija bi ispunila sobu. Potom bismo zvali majku i ona bi s praga, naherivši malo glavu, rekla:

- Prekrasno! Ma vas dvojica ste umjetnici, eto!

Umjetnici, mislio sam, tko su to umjetnici? To su sigurno neki što putuju svijetom i kite borove na Badnje veče. Oni prave čarolije. A što onda rade čarobnjaci? Čarobnjaci prave pakosti. Kad odrastem, bit ću umjetnik, a ne čarobnjak. I moj je tata umjetnik, ali samo jednu večer u godini.

Sva radost koja me očekivala te večeri bila je malo pomučena jučerašnjim dogовором u školi. Najprije je netko rekao da Malčane treba "skuhati".

- Ne želim nikoga kuhati! Nisam ljudožder! - usprotivio sam se prijedlogu.

- Šuti, kad si daska! - otresao se Godra. - Večeras sastanak kod toplog zida. Radman je prešao k nama i kaže da Malčani spremaju "bateriju" za Badnjak. U pet kod toplog zida.

Na ciglani postoji dugačka građevina s otvorima kroz koje se ulazi u zavojite hodnike gdje se peče cigla. Ljeti su ti hodnici prazni, i tu smo se igrali "tajni grada Pariza", a zimi su ispunjeni ciglama. Otvori se zazidavaju, iznutra gori vatra, a na zidovima izvana mogli smo se lijepo ogrijati. To je bio "topli zid".

Što je dojavio Radman? Pa eto, Malčani su u popovu sjeniku pronašli golemi mužar. Top u malome. Kradu od očeva barut i dok svi ostali budu pucketali na ključeve, oni će ispaliti to čudo. Neka se zna tko su oni.

- A zato je Gricko danas u školi nekoliko puta viknuo: "Bum, bum!", a Malčani su neprestano nešto šaputali i cerili se.

- Mužar, hm - rekao je Mokro.

- Bum, bum, hm, hm, zanimljivo - dodao je Čoro češući se ispod pazuha.

- Moj tata je lovac. On ima baruta - rekao sam važno.

- A moj ima lulu, pa ćemo je nabiti, je li!? - otresao se Godra.

Svi su se nasmijali. Opet sam se zaletio.

- Dobar je i "karabit" - rekao je Čoro. - Svake godine pucamo na "karabit". Samo, kante od boje ne vrijede. To je prduckanje, a ne pucanje. Trebalо bi ispaliti neku kanturinu.

- U Kreše ljevača ima jedno benzinsko bure u kojem se skuplja kišnica - rekoh - a na vrhu je rupa s čepom.

- Odlično! - uzviknuo je Godra. - Kada se napuni plinom, ti ćeš potpaliti, a mi ostali doći ćemo ti na sprovod.

- Potpalit ćemo pomoću dugačkog štapa, iz zaklona - pokušao sam obraniti svoj prijedlog.

To je dobro djelovalo. Odlučeno je da na sâm Badnjak zđipimo bure i dovučemo ga do bare. Dorić je otkrio da se u ljevačevu dvorištu nalaze ostaci u ratu oborenog zrakoplova. Donio je nekoliko komada bijelog metala koji se lako i brzo topi u vatri. Tada treba po rastaljenom metalu udarati batinom. Pri svakom udarcu veličanstvena plavičasta svjetlost obasjava sve uokolo. Dorić je rekao da se taj metal zove "elektron". Dakle, prije nego ispalimo bure, obasjat ćemo munjama naš teritorij, od reštaračke table do gimnazije, od željezničke pruge do Malčanskog brda. Svi će zanjemiti od iznenadenja. Zatim eksplozija! Sve kao u ratnom filmu. Bit će to moje vatreno krstjenje. Pripala mi je, naime, čast da zapalim plin na otvoru bureta.

Što sad? Kako ću istodobno s ocem kititi bor u toploj sobi i paljivati bure kraj ciglarske bare?

• • •

Toga dana ciglarci nisu došli u školu. Netko je javio razrednicu da nisu mogli zbog hladnoće. Cipele im nisu najbolje, a iza svake okuke vreba mraz na svaki bosi palac. Crveni je križ, istina, podijelio cipele od svinjske kože, crvene, tubastog vrha. Dečkima s ciglane te su cipele trajale tri dana. Takvi su to dečki bili!

- Tata, smijem li, kad okitimo bor, izići? - pitao sam bojažljivo. Dečki su već zviždukali pod prozorima.

- Na današnji dan ne landra se okolo. Zar te ne veseli topla soba i vilina kosa?

Nisam odgovorio. Da su bar dečki ovdje. Već sam vidio da mi je tata kupio "Sina lovca na medvjede" Zane Graya. Od mame ću dobiti kapu s krznom preko ušiju. Dorić kaže da njima roditelji po-

dijele orahe i suhe smokve. Prostru slamu po cijeloj sobi, zapale sve jede i pjevaju. Ali danas će svi biti pokraj bare. Svi osim mene.

- A i što ćeš vani? Hladno je i svi su čestiti ljudi u svojim kućama - potkrjepljivao je otac zabranu.

- Zar dečki s ciglane nisu čestiti kad su svi vani?

Ovac me pogledao kao da je htio reći da previše pričam i nastavio je vješati kuglice na stabalce u kutu. Dodavao sam mu krhke šarenne ukrase, šišarke, srmu, vilinu kosu... Držao sam je časak među prstima, ali se vila iz slikovnice nije pojavila. Dečki su zviždukali oko kuće. Od vremena do vremena projurile bi ulicom saonice i praporci su ritmično zvončali na konjskim vratovima.

Poslije smo jeli posnu večeru i pošli spavati. Otac je rekao:

- Laku noć, a sutra ćemo pogledati ispod bora što si dobio.

Ležao sam u lovačkoj sobici. Sa zidova su mi se rugali jelenji rogovi i punjene ptice. Prozor je gledao prema bari. Cmoljio sam uvrijedeno. Tada su počeli bljeskovi s bare. "Elektron" je obasjavao okolicu. Iznenada sam odlučio pobjeći k dečkima. Brzo sam se obukao i kroz prozor skočio u dvorište. Trčao sam kroz voćnjak po neugaženom snijegu. Samo da stignem na ispaljivanje bureta. Skriven iza starog duda, držat ću motku sa zapaljenim papirom na vrhu. Prinijet ću vatru rupi na buretu kroz koju izlazi plin od namočenog "karabita". Bit će to eksplozija nad eksplozijama. Malčanima će uši puknuti. I njima i njihovu mužaru. O tomu će se dugo pričati. I svi će znati tko je potpalio bure. Ja, ja sam ga potpalio, ja!...

Bure je već sigurno ukopano i opterećeno s nekoliko cigala koje će odletjeti nebu pod oblake. Već sam bez daha kroz duboki snijeg dotrčao do pješčanog rta, već sam htio viknuti pobjedosno:

- Hej, dečki, dečki! Stigao sam, pobjegao sam... - Već sam htio...

Uto je bure puklo! Netko ga je drugi potpalio. Kao da je puklo upravo u mom srcu.

LOV NA SREBRNOG SRNDAĆA

Među ilustracijama u "Lovačkom vjesniku" na očevu pisačem stolu otkrio sam jednu koja mi se učinila toliko nemogućom da sam se počeo glasno smijati. Otac me prekorio jer je smatrao da u stvarima koje se tiču lova nema ničega što bi se moglo proglašiti smiješnim.

- Pogledaj - rekao sam - tko li je to srndaća obojio srebrnom bojom?! Zna se, valjda, kakva je dlaka u srndaća.

Ovac se za trenutak zamislio, a zatim je, kao da donosi važnu odluku, istrgnuo časopis iz mojih ruku i zagledao se u sliku.

- Ne vidim razloga za čudenje, još manje za smijeh - rekao je ozbiljno. - Zbog takvog neznanja bilo bi umjesnije plakati.

Sav sam se pretvorio u zbnjenost. Letjele su mi glavom lekcije iz zoologije, slike punjenih životinja u prostorijama lovačkog društva i uopće sve što se na bilo koji način ticalo izgleda i boje šumskih životinja. Otac je nastavio:

- Da, da, srebrni srndać, molim lijepo. Nije to svakidašnja životinja, kao obična mačka ili kokoš, ali da ga ima - ima!

- A gdje? - upitao sam, i to je bio moj posljednji adut.

- Sramota je da sin jednog lovca uopće postavlja takva pitanja - uvrijedio se otac. - Eto, recimo, ja sam prošle nedjelje u Šagovini viđio jednog takvog, čak sam se spremao da ga - bum! Ne znam što mu bi, ali sakrio se iza jedne bukve i viri. Lijepo on gleda mene, a ja njega. Oči u oči. Srndaće se, medutim, gada u...

- U plećku! - uskočio sam.

mljao: – Ih, i ti si mi neki srndać! Kao da si pobjegao iz zoološkog vrta.

Što smo dalje odmicali kroz mrzlo jutro prema dalekim brdima, sve je više u meni rasla želja da vidim toga ljepotana. Nisam osjećao ni tegobe hodanja po duboku snijegu, ni znoj na leđima, ni bol u prozeblim prstima. Gledao sam napregnuto na sve strane, jer on bi se odjednom mogao pojavit na nekom proplanku, a zatim munjevito nestati, možda zauvijek.

Tko zna koliko smo odmakli od naselja, a svuda oko nas prostirala se visoka šuma s krovom od snijega, kao kakva dvorana u zemlji iz bajke, gdje se svakog trena može dogoditi bilo što, pa i najveće čudo, tj. pojava srebrnog srndača.

Ponekad bismo se odmarali sjedeći na panju kojem smo skinuli snježnu kapu. Šutjeli smo, prema sinoćnjem dogovoru. Otac me jedanput upitao je li mi hladno, na što sam hrabro odgovorio da lov nije za smrzljivce. Iz jedne guštare pas je istjerao zeca. Očekivao sam pucanj, ali otac je nervozno prtljao oko puške i zec je zajedno s psom nestao u šiblju.

- Lov na zečeve je obustavljen – objasnio mi je.
- A na srebrne srndače? – bojažljivo sam zucnuo.
- E, na njih nije. Lov na tu iznimnu životinju otvoren je u svaku dobu godine, danju i noću.
- Čudno je da nijednoga nismo sreli – dodao sam oprezno.
- A, srest ćemo ga sigurno još prije nego se smrkne.

Nakon podneva naidosmo na skupinu lovaca. Jedan od njih reče: – Da naložimo vatru, pa da se nešto pregrize?

Svi se odmah suglasile i posjedaše na srušena stabla. Dvojica dovukloše suho granje, vatra zaplamila, lovci potegoše iz boca. Uz vatru su poboli štapiće s nataknutim kobasicama.

Htjedoh se pobuniti protiv tog nezasluženog odmora jer od srebrnog srndača još nije bilo ni traga ni glasa. No ako je otac rekao do

sumraka, onda imamo još nekoliko sati. Sjeo sam na očev krzneni kaput i slušao razgovore kakvi se jedino u takvim prigodama mogu čuti. Umor mi je bubrio u svim udovima. Toplina vatre dodirivala me na mahove kao milovanje. Uporno sam se borio protiv sna da mi ništa ne promakne.

Odjednom, ugledao sam srebrnog srndača kako nečujno pliva zrakom poput magle, poput letećeg konjića iz priče. Činio je kretnje nogama kao da je na zemlji, samo malo sporije. Nije se čuo ni najmanji zvuk. Obasjani srebrom, lovci su se smiješili i nijedna ruka nije posegnula za puškama prislonjenima uz drvo. Nisam izdržao tu fantastičnu tišinu i viknuo sam:

– Evo ga, konačno, evo ga! Srebrni srndać!

Istog trena, ili malo ranije, on je nestao i video sam samo lovce, već u polumraku zgrbljene prema vatri. Netko reče:

– Mali se dobro naspavao. Sanja.

Otar je na to, kao da se svada, glasno rekao:

– Tko sanja? Zar on?! Pa zar niste vidjeli srebrnog srndača kako je prohujao? Zar je moguće da niste vidjeli?

– Pa naravno da smo vidjeli – reče jedan od lovaca.

Svi potvrđiše njegove riječi i čak dodadoše srndaču nešto što u brzini nisam uspio primjetiti: "Imao je", rekoše, "na vrhu rogovlja večernju zvijezdu koju će uskoro ostaviti na nebū." Imali su pravo: pojavila se na tamnomodrom nebū, velika i srebrna.

Sutradan u školi u istinitost mog doživljaja nitko nije vjerovao. Ali ja ostajem pri svome: zoologiju treba mijenjati.

JAHAČEVA SLAVA

Kad su braća Sremci išli ulicom, uvijek bi netko sa strane, prolaznik ili brijač u dovratku prazne brijačnice, rekao:

- Idu tikvice.

Doista, obojica izgledahu poput onih kruškastih, trbušastih tikvica što ih u našem kraju ljudi užgajaju, suše i maštovito šaraju.

Bojao sam ih se jer su u svako vrijeme bili spremni učiniti neku psinu. Otac im je bio krojač. Također tikvica, samo golema, s naočalama na nosu. Osim krojačke radnje i naočala, imao je i dva snažna konja za vuču. Uprezao ih je u kola puna robe i odlazio na sajmove.

Braća Sremci bijahu neobično ponosni na svoje konje. Jednom, dok smo se iščudavali nad ljepotom i snagom tih konja, mladi je Sremac, visoko uzdignuta nosa, rekao:

- Ako niste znali, klinci, to su vam "belgijaneri".

To mi ime nije mnogo govorilo, ali sam za objedom, ponosan na svoje znanje, rekao ocu da Sremci imaju "belgijanere" koji su strašno jaki i imaju crvenu sjajnu dlaku.

- To je zastarjela stvar - rekao je otac. - Bolji je jedan traktor nego pet "belgijanera".

U to, naravno, nisam povjeroval. Traktor je mrtva stvar. Smrdi, stvara veliku buku i na kraju zahrda. "Belgijaneri" imaju velike parmetne oči, mirišu na sijeno. U svakom slučaju, sto puta bih radije projahao na jednomu od njih negoli se provozao traktorom. To može svatko, ali jahati mogu samo hrabri ljudi i Sremci.

Sanjao sam svake noći da jašem na velikom konju duge grive. Kao da lebdim, jer se nikakav topot nije čuo. Svi dečki s ciglane izšli su na ulicu da me pozdrave. Radosni su i mašu kapama.

S nestrpljenjem sam čekao prve znakove proljeća: sitne bijele oblačice nad Dieneševim brdom i mace na vrbama što se ogledaju u bari. U proljeće će Sremci početi izvoditi konje na pašu preko željničke pruge.

Dogodilo se da sam jedne nedjelje posudio Sremcima svoje skije, napravljene od vratnica starog ormara. Mislim da su to bile vrlo dobre skije. Ne možda kao one iz trgovine, ali ni mnogo lošije. Sremci su izveli nekoliko nevjesta spustova na Vragolanu i skijama je bio kraj. Jedno tvrdoglavlo stabalce nije se htjelo maknuti s puta jurećoj tikvici.

- Oprosti... nismo htjeli... - mucali su.

- Nije važno - bio sam zadovoljan što mogu biti velikodušan prema posjednicima "belgijanera". - Napravit ću dogodine druge. Ova je zima ionako na kraju.

Malo sam pošutio pa oprezno dodao:

- Kad bih barem imao konja! Skije nisu ništa. Obične daske.

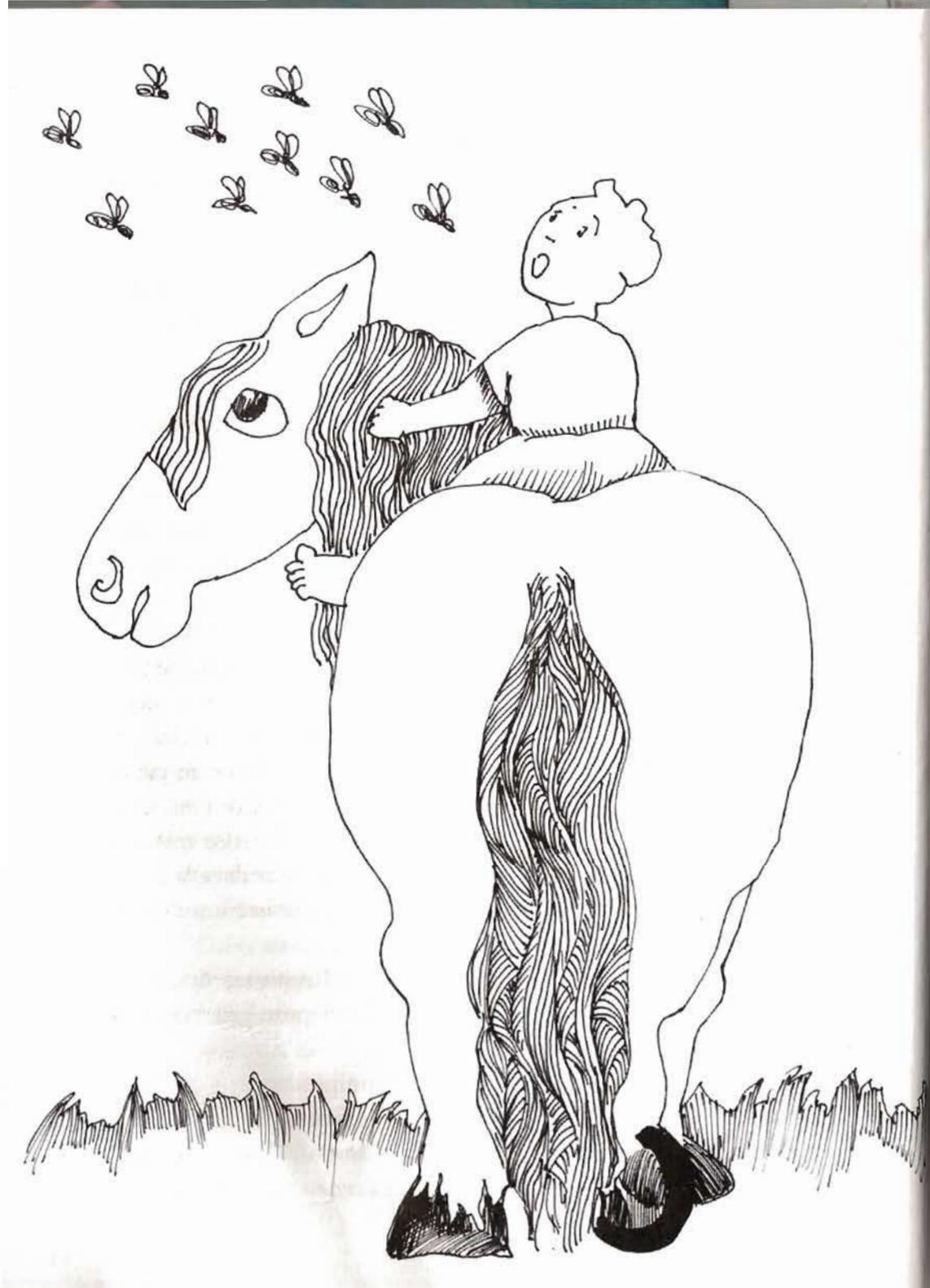
- Pa mi imamo "belgijanere"! - uzviknuše uglas. - Čim dode proljeće, možeš s nama preko pruge. Naučit ćeš jahati ako želiš.

Čekao sam proljeće, nestrpljiv kao budući list u drvetu. Mrlje zelenila već su obojile Dienešovo brdo, jaglaci su uskočili u vazu na stolu, zabijeljela se breskva pod prozorom.

Jednoga dana Sremci dodoše po mene. Podosmo zajedno. Jahači su, a ja sam uz njih išao pješice, dodirujući ponekad bojažljivo konjske sapi.

Odredište nam bijaše zapušten obrasli poljski bunar s malim zrcalom vode na dnu. Kod staroga hrasta Sremci su mi pokazali sva svoja jahačka umijeća.

- Hoćeš li jahati? - pitao me mladi.

- Nikada nisam sjedio na konju. Strah me je.

- Nije to ništa. To su mirni konji, a ne kao oni za trke. Najteže je popeti se. Kad si gore, držiš se za grivu i konj te nosi. I ne osjeća te, vidiš kako je jak. Na, Ridi, na!

Noge su mi se tresle od straha, ali je moja želja da uzjašem pravoga konja bila neizdržljiva. Tko zna kada će opet imati priliku...

- Do... do... dobro - zatreperio sam glasom. - Kako će se popeti?

- Jednostavno! Stani na ogradu zdenca. Konja ćemo privesti i - hop!

Doveli su onog crvenog kojemu sam se oduvijek divio. Uzverao sam se na njegova leđa koja su bila toliko široka da su mi noge jedva malo visjele s obje strane. Držao sam se za grivu, a Sremci su me sokolili:

- Ne boj se! Vidiš kako je miran.

Ridi je doista bio miran kao da se ništa ne događa. Malo je prošetao i osjetio sam kako mu se široka leđa u hodu gibaju ispod mene. Strah je sve više nestajao, a ponos rastao. Kako je divno mirisao na konje! Kako je bio dobar prema nevještrom jahaču! Divno je jahati. Pokušao sam oponašati kretnje nekih jahača koje sam vidoio na filmu.

U međuvremenu je mladi Sremac otkrio gnijezdo stršljenova na obližnjem hrastu. Hitro je spuznuo dolje, a roj je zazujaо u krošnji.

- Sad brzo dolje s konja! - vikali su. - Kad te stršljen ubode, otekneš kao lubenica. Brže dolje!

Ali kako dolje? Konj mi se činio kao kuća. Primjetio sam nekoliko stršljenova koji su letjeli prema meni. Ridi se uznenirio i zafrktao.

- Skoči dolje, skoči! - vikali su.

- Ne mogu, bojam se.

Ono što se poslijе dogodilo više je nego strašno. Vjerovatno je jedan od onih zujavaca ugrizao Rideg. Naglo je poskočio i zagalopirao

prema cesti. Mislim da se ni školjka ne drži tako za kamen, ni nametnik za leđa nilskog konja kao što sam se ja držao za grivu. Ridi me je ponio preko polja, kroz Ciglarsku ulicu, kroz središte gradića, prema sajmištu i vinogradima. Preklinjao sam ga da stane, derao se kroz suze što sam jače mogao, ali to nije pomoglo. Ljudi su uz cestu širili ruke, nešto vikali, no Ridi za to nije imao razumijevanja. U vinogradu je usopljen stao kraj gomile stajskog gnoja na koju sam spuznuo, gotovo bez svijesti. Sigurno sam imao lice izmučenog brodolomca. Ridi je šetao uokolo i mahao repom, a ja sam tiho plakao na hrpi toploga gnoja.

Već sam sutradan u školi rekao okupljenim dečkima:

- Jahati je zbilja sitnica. Istina, čovjek mora biti hrabar. Svi su se toliko uplašili, a ja sam se zapravo samo malo poigrao s konjićem. Da vidim koliko je brz. Ništa osobito. Raga.

LIMENKA LIMUNADE

Godra je prvi otkrio tu stvar. Zeleno obojena limenka, išarana nerazumljivim riječima, ležala je u ilovači. Čoro je glupo izlanuo da je to - bomba! Odmah smo shvatili da u tomu može biti samo pola istine, jer Čoro svojim jednim okom nikada nije vidio cijelu istinu. Godra je s nekoliko pobodenih grančica označio kritični teren i zabranio da se bilo tko približi dok Veliko vijeće ne odluči što će biti s tim čudnim predmetom.

Ljeto je već bilo na domaku, šljivici su potpuno olistali, ribiči su uz baru drijemali s ljeskovim štapovima u rukama. Svi dečki osim mene hodahu bosonogi. Svaki je za pasom nosio malu vrećicu s dugmetima i špekulama. Počela je sezona kockanja, sezona lutanja po Malčanskom brdu i probuđenim šumama. Prvi žuti karasi zakoprčali se na udicama.

Veliko vijeće okupilo se na pješčanom rtu. Prije vijećanja Dorić i Mokro, goli do pasa, prikazivali su okupljenima najnovije zahvate u hrvanju. Rebra su im napela mršavu kožu na ledima, a kralježnice iskočile kao kukuruzne stabljike. Ja sam pokazivao svoju vještina bacanja plosnatog kamena, brojeći njegove skokove po površini bare. Ne znam u čemu je tehnika, ali u tomu sam bio nenadmašiv. Bacanje "plojki" i gadanje iz prćke bile su jedine moje muške odlike i ciglarci su ih znali cijeniti. Baš kao što sam ja cijenio njihovu hrabrost da hodahu bosi po prekopanoj, suhoj i oštroj ilovači.

- Zbor! - viknuo je Godra. - Važna je stvar na dnevnom redu. Pretražite okolno grmlje da nas tkogod ne bi prisluškivao!

Uhvatali su Filu, koji je pripadao potočarima s drugog kraja gradića. S njima nismo bili u ratu, jer njihov teritorij nije graničio s našim. Zašto bi nas oni uhodili, pitali smo se. Ridokosom Fili oduzeta je pračka i pet koštanih dugmeta, koji su te sezone u špekulanju vrijedili svaki po deset do dvadeset limenih vojničkih dugmeta ili pet onih sedefnih s posteljine.

Uhoda je udaljen i vijećanje je moglo početi. Odmah sam bojažljivo priznao da je i Anica došla sa mnom i da se krije kraj ciglarske sušare. Može li sudjelovati u vijećanju? Godra se zamišljeno počešao iza uha i nakon kraćeg vremena rekao "da". Mahnuo sam rupcem i Anica je kao srnče, kao sjenica, kao leptir dotrčala preskačući lokvice. Bio sam ponosan na nju i na njezine kratke pletenice što joj skakutahu na nemirnoj glavi.

- Na našem teritoriju - počeo je Godra značajno - otkrivena je stvar koja je nalik na limenku Unrrine* limunade, a mogla bi biti i bomba. Treba odlučiti hoćemo li je prenijeti u glavnu kolibu kao ratni plijen ili je uništiti na licu mjesta.

- Limenke i bombe još nismo skupljali - mudro je rekao Mokro.

- Treba naložiti vatru i u nju baciti stvar. Ako je bomba, bit će to krasan događaj - predložio je Dorić.

Prijedlog je naišao na opće odobravanje. Protiv je bila samo Anica, ali ona nije imala pravo glasa. Vijeće se uputilo prema označenom mjestu. Iza usjeka u ilovači, kao iza zida, iskopana je plitka jama u kojoj je odmah naložena vatrica. Za skloništa su određeni mali vagon za prijevoz ilovače, drvena ograda Gavranićeve automehaničarske radionice, suho orahovo deblo i obližnja hrpa sirovih cigala. Anici i meni dodijeljen je suhi orah.

- Dečki - oglasila se Anica - nije dobro to što radite. Opasno je!

Ne gledajući je, Godra je dobacio:

- Žene uvijek sve pokvare. To kaže i moj stari. Tko se boji, može ići kući brisati mamici lončiće.

Anica je uvrijedeno digla prćasti nosić i zatresla pletenicama.

- Pih! Baš se netko boji limenke te neukusne američke limunde! Muškarci se uvijek prave važni.

Ćoro i Mokro oprezno su dohvatili ono što su neki zvali limenkom, a neki bombom. Imali su ozbiljna lica kao liječnici u domu zdravlja. Vatra je snažno plamsala.

- U zaklon! - viknuo je Godra.

Uhvatio sam Anicu za ruku i pobegosmo iza oraha. Uz vatru je ostao samo Godra. Povukao je rukavom ispod nosa, hitro zgradio bombu-limenku i bacio je u vatru. Pobjegao je prema malom vagonu što su ga noge nosile.

Čekali smo, izvirujući ponekad iza zaklona. Vatra je živahno plamsala. Od eksplozije ništa. Prošlo je nekoliko minuta, možda pet, možda deset, ali se ništa nije dogodilo. Vatra je počela jenjavati. Iza vagončića Godra je naredivao da se nitko ne primiče vatri dok se posve ne ugasi.

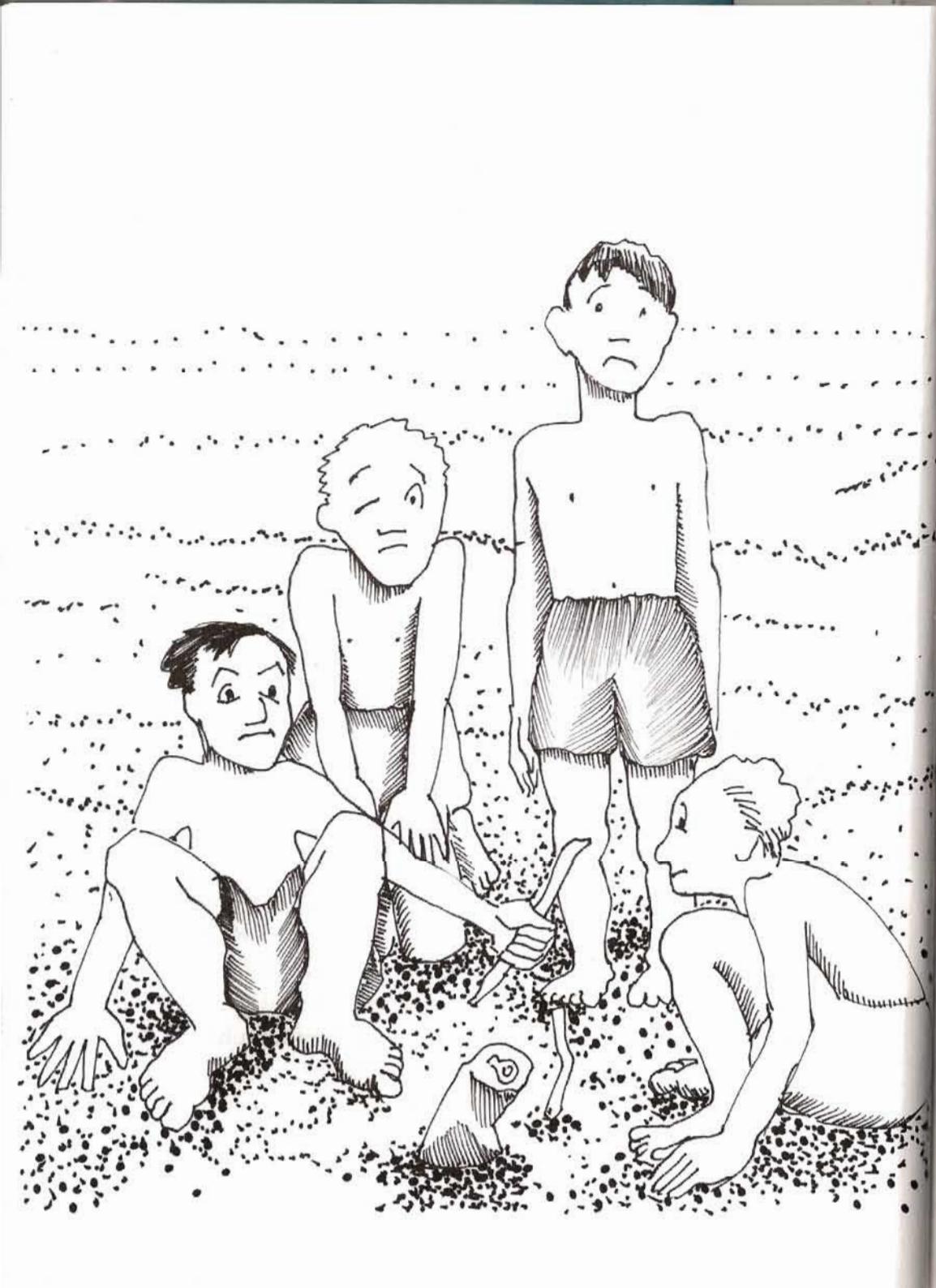
- Rekla sam da je limenka - šapnula mi je Anica. - Pusti mi ruku! Što si me stisnuo? Da je kakav pravi rat, sigurno bi se sakrio u mišju rupu.

Ortrgnula mi se iz ruke i potrcala prema jami gdje je vatrica gotovo zamrla.

- Anice, stani! Vrati se! - vikao sam. - Bomba!

Čupave glave znatiželjno iskočile su iz zaklona. Nitko se, međutim, nije ni pomaknuo da sprječi Anicu u opasnom naumu. Već je bila kraj vatre. Dohvatila je nekakav štap i počela razgrtati ugarke. Preklinjao sam je da se vrati, a ona se okrenula i pokazala mi "dugii nos". Još je držala prste pred nosom, kad je sasvim blizu njezine kratke zelene haljinice odskočio bijeli oblačić i začuo se prasak.

* UNRRA - poslijeratna Uprava Ujedinjenih naroda za pomoć i obnovu.

Nespretno se trgla i pala. Vidio sam kako dečki bježe na sve strane. Neki su glasno zvali u pomoć. Smrtno uplašen, potrčao sam prema Anici. To je valjda ta ljubav o kojoj se toliko priča! Puzala je. Iz jame se dizao gusti, bijeli, zagušljivi dim. Anica se pridigla i bježali smo zajedno držeći se za ruke. "Nije joj ništa! Nije joj ništa!" ponavljao sam u sebi.

Dim se valjao za nama, širio se do sušare, do bare, do Gavranićeve radionice, do kućica gdje su živjeli radnici s ciglane. Bježali smo prema željezničkoj pruzi. Dim je već ostao iza nas. Utrčali smo bez daha u guštaru, za koju se govorilo da je u njezinoj utrobi strvište, živo blato i još koješta. Srušimo se na jednom travnatom otočiću. U udaljenoj ciglani netko je uključio sirenu za uzbunu.

Anica je neutješno plakala iako je prošla bez ijedne ogrebotine. Glavom mi je proletjela misao na neke plinske bombe iz rata, o čemu sam negdje nešto čitao. Bombe za kihanje, plakanje, dimne zavjese i tako dalje. Sav je kraj već brujao o našoj glupoj zгодi. Neće biti lako vratiti se kući. Ali Anici - ništa! Evo, smije se. Oboje se smijemo i skačemo kao dvije lude na travnatom otočiću.

PRVA CIGARETA

Vidjeli smo to od Grdana, goniča stoke. Neobrijan, u dronjcima, motao se sajmištem. Zastajao je u hodu, podizao štapinu i pretraživao joj vrh. Smijeh bi mu poskočio na grubu licu kao sunčana zraka na hrvastovoj kori. Stavljao bi nakon toga ruku u torbu kao da nešto spremi. Što li znači njegov neobični posao, pitali smo se. Nije dopuštao da mu se približimo. Vikao je neke nerazumljive riječi i psovke, mahao batnom. Bijaše subota, sajmeni dan. Grdan je zaspao uz kotač seljačkih kolala. Oko njega su toptali konji i mukale krave, a on je hrkao kao traktor.

- Napio se rakije - reče Mokro. - Moj stari isto tako ponekad hrče i smrđi na gostioniku. - Primakosmo se. Bio je bezopasan. Na vrhu njegova štapa bijaše zaboden čavao. Godra se čak toliko osilio da mu je zavukao ruku u džep. Izvukao je gomilu opušaka. Svaki je imao u sredini rupicu. Sve nam je bilo jasno: Grdan je štapom skupljaо odbačene opuške.

- Tako on čisti ulice - reče Anica.

To baš nije bio suviše bistar zaključak. Jer Grdan je skupljaо opuške da bi vadio iz njih ostatke duhana, uvijao ih u novinski papir i tako pravio debele cigarete čiji je dim nadaleko zaudarao.

- Mislim da je vrijeme da i mi počnemo pušiti - mudrovao je Čoro. - Muškarac bez cigarete obična je strina.

- Pušenje je nezdravo - rekoh.

Anica se suglasila sa mnom. Doduše, rekla je da joj nije jasno kako to da njezin djed puši već pola stoljeća, a izgleda kao dečko. Mokro je odmah objasnio da duhan sâm po sebi nije nezdrav. Važno je izabrati papir. Nije dobro ako su na njemu slike u bojama. Od zele-

ne boje čovjek može pozelenjeti, od plave poplavjeti. Kinezi sigurno puše cigarete uvijene u žuti papir.

Dogovoren je da se sutradan okupimo u zapuštenu Brozovićevu vrtu gdje ćemo u visokoj travi zapaliti naše prve cigarete. Anici je, naravno, unaprijed zabranjen dolazak, jer djevojkama ne priliči da otpuhuju dimove. Istina, zajedno smo skupljali opuške na Grdanov način. Anica je više puta zaslinila:

- Povedite i mene, dečki! Svijat ću vam cigarete. Donijet ću odličan papir, onaj prozirni, iz mamina albuma s fotografijama.

Bile bi to cigarete i pol, mišljah, kad bi ih Anica svijala svojim sitnim bijelim prstima. No, družina je ostala gluha na njezine molbe.

Sutradan bijasmo dobro skriveni u pravoj travnatoj džungli. Gomila opušaka ispunila je kartonsku kutiju za pakiranje cipela. Zalihe će potrajati oko četiri mjeseca, procijenili smo. Mrvio se crni duhan iz pikavaca. Netko je rekao da ga treba izmiješati sa suhim orahovim lišćem. U dvorištu Gavranićeve radionice rastao je div-orah. Društvo je poput ptica hitro naselilo njegove grane. Medu bujnim zelenilom nađeno je podosta suhih lanjskih listova. Smjesa koja je nastala malo je zaudarala, ali nitko se o tomu nije izjasnio. Muškarci su pozvani da rade mnoge važne stvari, pa tako i da puše smrdljivi duhan. Što li ljudi nalaze u pušenju, pitao sam se. Vidio sam da otac, povukavši dim, duboko udahne i sklopi oči. Majka mu uvijek prigovara. "Samo se ti drogiraj, samo se ti drogiraj!" Pitao sam je što znači "drogirati se". Objasnila mi je da se drogiraju oni koji uzimaju koje-kakve otrove pa im onda po glavi lete snovi. Zato je otac, znači, uvijek zatvarao oči pri uvlačenju dima. Kad čovjek zatvori oči, snovi se bolje vide. A mislio sam da su otrovi opasni za život. Tako su rekli u školi. O snovima ništa nisu govorili. Danas ćemo zajedno pušiti, a poslije pričati što je tko sanjao. Zašto je to djeci zabranjeno, nije mi jasno. Eh, šteta što Anica nije s nama. Jednoga dana, kada se oženimo, neću joj braniti da puši. Zašto bih samo ja sanjao?

- Pozor, pozor, svi na prozor! - šalio se Godra. - Počinje glavni dio akcije "Grdan". Svi stavite cigarete u zube! Mokro će pripaljivati.

Kad je kresnula šibica, napetost je dosegnula vrhunac. Povukao sam duboko i u prsimi mi je nešto naglo naraslo. Stislo me u grlu. Kašljao sam i molio u sebi da netko od dječaka prvi baci cigaretu. Ne smijem se osramotiti. Zbor blijedih pušača, davljenika, kašljača, uporno je otpuhivao smrdljive dimove. San se nije pojavljivao, a mučnina je rasla. Zažmirio sam i kroz nevolju što me mučila očekivao sam da se pojavi jedan lijep san. San s Anicom koja nosi hladnu vodu u čaši pa zajedno pijemo i smijemo se. Trčimo proljetnom šumom. U ruci, kao u toplog kavezu, čuvam njezinu ruku... Evo, već čujem njezin glas! San je, znači, počeo. Cigarete su ipak dobra stvar. Čujem je, čujem je...

- Evo ih! Ovdje su. Pogledajte! - cvrkutala je Anica.

Povukao sam još jedan dim i dalje sanjao njezine žitnožute pletenice povrh visoke trave. Tad mi netko nategnu desno uho! To više nije bio san, jer je bol bila više nego stvarna. Moj otac bio je također stvaran. Anica se skrivala iza njega kao iza kakva diva koji grmi i psuje. Dečki su se razbježali kao jato vrabaca na pucanj. Kroz suze sam video Anicu-izdajicu. I ona je plakala. Uokolo, iz trave, izvijaju se konci dima od bačenih cigareta. Glava mi je bila teža za tri dima i dvije zaušnice.

ULAZ STROGO ZABRANJEN

Vraćajući se iz škole, primjetismo da se Lojzin stariji brat značajno muva oko ciglarske sušare. Taj prostor bio je naše carstvo. Zaštićeni od kiše, tu smo uvijek mogli naći dovoljno utabane zemlje za spekuliranje. Čuvar nas je ponekad tjerao, no najčešće se pravio da ništa ne vidi. Lojzin brat, međutim, bio je posve drugi čovjek. Bio je poznat kao sirovnjak. Bio je tip koji se ne brije prečesto, napuhnut kao Tarzan, a pio je kao sušna zemljica. Čak ga je i sâm Lojza obilazio na pristojnoj udaljenosti da izbjegne bezrazložno natezanje ušiju ili vruću pljusku.

Odmah smo odgonetnuli zbog čega se Lojzin brat našao u sušari. Ukopavao je u ilovaču visok čvrst stup i na njega na kraju prikucao ploču s pismenima nečitkim izdaleka. Pogadali smo što bi to moglo biti.

- Sigurno "Živio 1. maj!" - rekao sam brzopleto.
- Ne brbljav koješta - prekori me Mokro. - Gdje ti je još 1. maj? Osim toga, to obično piše na vrhu ciglarskog dimnjaka. Nije to parola za takvo bezvezno mjesto.

- Možda "Ne bacaj smeće!" - pogadao je Čoro, zureći jednim okom u udaljenu ploču.

- Hm, hm - gundao je Mokro - to bi već moglo biti. Odavno mislim da bi tu trebalo postaviti takvu ploču.

Lojzin brat završio je posao s pločom, zapalio cigaretu i odmaknuo se nekoliko koraka da se, kriveći glavu ulijevo i udesno, nagleda svoga djela. Zatim se udaljio mašući čekićem i zviždućući.

Iako nam se izgubio iz vida, nismo se usudili približiti ploči. Možda se Tarzan samo sakrio i čeka nas u potaji da nam nategne uši i

oduzme pračke. Ploča s natpisom njegovo je djelo i nema toga u cijeloj okolini tko bi se odvažio nešto dodavati, popravljati ili čak uništiti. Uostalom, ciglana je bila puna kojekakvih natpisa i parola i nijedna nam nije smetala. Nije nas se ticalo što smo mogli ponegdje pročitati "Ulaz u direkciju", ili "Pazi, zemlja se odronjava", ili "Putovanje zabranjeno!".

Ipak, novoj se ploči nitko od nas nije približio. Pokušao sam uvjeriti dečke da je to sigurno neki nevažan natpis i da je najbolje krenuti kući. Pogledavali su me prijezrivo kao da su htjeli reći: Gle gospodičića i mlakonju, opet svojim kukavičlukom nagriza jedinstvo družine. Vidjeh, mene su osudili, no ni sami nisu imali hrabrosti da se približe ploči.

Dok smo tako neodlučno stajali, naišao je bljedunjavi dječak kojega sam odnedavno primjećivao među djevojčicama iz III. c.

- Zdravo - rekao je dosta slabašnim glasom i zastao na trenutak.

- Hajde, briši! - reče Mokro, a da ga nije ni pogledao. - Situacija je opasna i nije za mamine maze. Tu se razmrusuju važne stvari.

U dječakovim očima, vidjeh, zaigrale su dvije uvrijedene suze. Pošao je dalje bez riječi. Prisjetih se kako sam i ja u družinu stupio u bijelim dokoljenkama i mornarskom odjelcu i osjetih solidarnost s dječakom koji se udaljavao oborene glave.

- Hej, ti! - viknuo sam za njim. - Vrati se! Mokro se šali. Baš trebamo jednoga koji nije s našeg terena.

Vraćao se bojažljivo očekujući da će ga netko ponovno potjerati.

- Dobro - reče Mokro - hajde za probu odšetaj do one ploče tamo i pročitaj što na njoj piše.

Dječak se uputi prema ploči. U sebi sam tiho molio da se ne pojavi Lojzin brat, jer bi mogao na smrt preplašiti dječaka koji se krhkim, nespretnim hodom primicao ploči. Mokri je postalo jasno da

nema očekivane opasnosti i svi smo potrčali za dječakom. Na običnoj dasci, crvenim je nakrivljenim slovima pisalo:

DJECI DO 15 GODINA ULAZ STROGO ZABRANJEN!

Znači, u sušari više nema pravljenja topova od blata, nema igre skrivača, nema špekulanja, nema lovica, nema žandara i lopova, nema "šusteru" s kartama načinjenim od kartonskih kutija za cipele.

Ćoro je odmah reagirao.

- Ploču treba skinuti!

- Tišina! To sam baš ja mislio reći - ukori ga Mokro. - Akcija mora biti strogo čuvana tajna. Pod plaštem noći - dodao je. To je pročitao u "Tajnama grada Pariza". - Tko je dobровoljac?

Muk i tišina.

- Tko je dobровoljac, ponovno pitam?

- Ja - oglasi se mršavi dječak.

- To se tebe ne tiče. Ti pripadaš Rešetarcima.

- Ne pripadam - reče dječak kao da guta prevelik zalogaj. - Ni su me htjeli primiti. Tek sam doselio. - Oči mu se opet napune maglicom.

- Balavac cmizdri - reče Godra s prijezirom. Zaželjeh tada da Godri netko nategne uši pa da budu kao u slona.

- Hajde, neka bude - nevoljko reče Mokro. - Kako se zoveš?

- Nikica.

- I ti bi skinuo ploču koju je Lozin brat postavio?

- Bih.

- Dobro. Još večeras. Stup treba prepiliti i baciti na cestu da ga sutra svi vide.

- Prepilit ću ga - pristade Nikica trljajući rukavom oči. Taj pristanak svima se činio smiješnim. Rastasmo se.

Te večeri spustila se rana jesenja kiša. U šljiviku iza kuće šumjelo je lišće nagriženo prvim žutilom. Šteta, mislio sam budan u krevetu, šteta što bljedunjavi Nikica neće izvršiti zadatak. Pristup u druži-

nu bit će mu zauvijek zabranjen. Motat će se između nas i Rešetara - ca sâm samcat. Velike oči koje uzalud traže prijatelje u novom mjestu. Jače je zalila kiša, jače zašumjelo lišće.

Ujutro, na opće čuđenje svih ciglaraca, stup s pločom ležao je prepiljen u lokvi na putu. Dečki su bili postideni i nadigrani.

- Baš je ljudina, taj Nikica! - zaključio sam s ponosom. - Zamislite, po onoj kiši.

U školi smo ga tražili da se rukujemo, ali se toga dana nije pojавio u III. c. Ni sutra, ni prekosutra. Pitali smo njegovu razrednicu. Rekla je da je bolestan. Upala pluća ili tako nešto.

Proći će to, mislio sam, proći će. U prijateljstvima treba biti strpljiv. Dogovarali smo se da ga posjetimo i Godra je čak spremio kratki govor pun svečanih riječi zahvalnosti. Taj govor, međutim, ponistiла je jednog dana školska oglasna knjiga koja je u sve razrede uni-jela vijest da Nikice, učenika III. c, više nema.

Svi dečki s ciglane ispratili su škriputavu crnu zapregu do groblja. Na ulazu sam uzalud tražio pogledom nešto što bi izmijenilo vijest iz oglasne knjige. No na željeznim grobljanskim vratima nije stajao natpis:

DJECI DO 15 GODINA ULAZ STROGO ZABRANJEN.

PLAVE PLETENICE KAO LEDENICE

Primicahu se zimski školski praznici. Imao sam sve petice u dačkoj knjižici, nove skije od vratnica starog ormara, poklonjenu knjigu "Prosjak Luka" i vunene čarape od rodaka iz Mostara. No, jesam li imao naklonost plavokose Dragice koja je došla u naš razred nekoliko dana prije praznika? Njezina kosa - miris čempresa ispred osnovne škole. Stvorenje s nekoga drugog, boljeg svijeta.

Već prvog dana poklonio sam joj olovku koja je imala malu crvenu guminicu na kraju i slova HB. Istina, rekla je da je njezin tata direktor gradske pošte i da joj može nabaviti stotinu takvih olovaka, na što sam ja, naravno, kao i svi veliki ljubavnici, izjavio kako nije isto pokloniti jednu od stotinu olovaka ili jednu jedinu koju čovjek posjeduje. Ovo "čovjek" izgovorio sam osobito važno, da ne bi bilo sumnje o tomu da sam taj čovjek baš ja, glavom i bradom.

Eto, tako je počelo, a o kasnijim mukama bolje da i ne govorim. Svake večeri prije sna ovako sam zamišljao zimske praznike: Ulice puste. Snijeg. Tu i tamo jave se praporci nebeskih saonica. Obasjan žutim uličnim svjetiljkama primičem se mjestu gdje стојi Dragica. Umotana u plavi šal. Recimo, idem ja od ciglane, a ona стојi na raskrižju kraj pekarnice. S rukom u ruci hodamo nečujno prema zgradi koja ima lime-nog pauna na krovu. Negdje sam pročitao da za ljubav nisu potrebne riječi. Ljubav! Kad god izgovorim tu riječ, usta mi se ispune nečim okruglim i toplim. I onaj mali "v" na kraju osjećam kao nešto, gotovo se ne usudujem reći što, kao mali kratki dodir njezinih usana s mojima.

Kunem se da nikomu nisam povjerio svoje stidljive misli, ali su me dečki s ciglani počeli sumnjičavno promatrati. Čoro je čak spje-

vao i neku pjesmicu. Nešto kao: Ja i Dragica zaljubljeni par, u nedjelju idemo pred oltar. Tako nekako. Možda zato što je Mokro jednoga dana rekao Dragici da se pravi važna jer je došla iz velikoga grada, a da je zapravo obična guska, na što sam skočio i rekao da se na mojim saonicama ove zime neće voziti oni koji vrijedaju djevojke.

- Oho-ho - rekli su. - Vidi pjetlića kako se zajapurio!

Poslije tog nemilog dogadaja, pri povratku iz škole izbjegavao sam društvo. Osamio se. Dečki su me ometali u mislima o Dragici i našem zajedničkom zimovanju. Bili su ljubomorni jer su osjetili da se Dragica i ja tajno približujemo, a oni ostaju po strani. Njezina bijela bundica od janjećeg krvnog mlijeka, izlizane kaputiće bez dugmadi. Istini za volju, ne znaju se ni ponašati pred uglađenim djevojčicama kakva je ona. Ne peru ruke i ne obrezuju nokte. Dragica, dakle, nema kamo nego k meni, koji sam te stvari svladao i ne izgledam loše nedjeljom ujutro kad odjenem u švercu nabavljeni zeleni kaput i nabijem na glavu tzv. avijatičarsku kapu. Odmah se vidi tko komu pripada. Odbijam sve glupe "zimske radosti" s tim odrpcancima i posvećujem se Dragičinim plavim pletenicama na mjesecu. Priznajem, i Anica je imala plave pletenice, ali ona nas je izdala dok smo pušili u Brozovićevu vrtu. Jedanput se počupala s Dragicom, što mislim da nije lijepo prema novoj prijateljici u razredu.

Praznici su bili na vratima. Ne trebam govoriti da sam izgubio i posljednjeg prijatelja s ciglani. Uostalom, zar je to važno? Fučka mi se. Šetat ću s Dragicom po gradiću i ići od četiri sata u kino. Zasad mi se pred njom još noge tresu i bojim se da mi ne kaže koju ružnu riječ. Što ja znam koju? Možda "mamina maza" ili "blentavac". Trudio sam se da hodam uspravno, da glavu uvijek držim više od ostalih, što među dugajlijama s ciglani baš i nije bilo jednostavno. Nastojao sam u školi što češće biti uz nju, ako ustreba, mislim, ako bi je netko napao i slično. Jednom je rekla da ne moram biti stalno uz nju

kao sjena. Znao sam, to se ona samo šali. Tako one osvajaju muškarce, čitao sam. Da je samo znala da mene ne treba osvajati, da sam već osvojen i svake večeri sanjam kako uzimam njezine pletenice među dlane i grijem se tako za ovu zimu i sve zime koje će doći.

Praznici. Cijela vječnost slobodnih dana. U kući su mi prigovarali da stalno stojim pred zrcalom kao kakva cura. Smiješna primjedba! Prvo: zrcala nisu samo za cure. Drugo: nije lijepo hodati svijetom prljav i neuredan. Iz zrcala sam, doduše, doznao da imam nešto poveće klempave uši i tubast nos, tj. da ne izgledam baš viteški. Ljubav, međutim, ne gleda na sitnice. Otac je rekao:

– Gle ti momka! Da ne misli u prosće?

Zaključio sam da me nitko ne razumije.

Pao je snijeg kakav se samo poželjeti može. Pod prozorima su dečki izvikivali moje ime i pozivali me na brdo Vragolan. Nisam lud. Mene čeka nešto ljepše i uzvišenije. Ispunjeno velikog sna o kojem oni pojma nemaju jer su bukvani i pravci. Čekao sam da se razidu da bih neopažen otišao do Dragičine kuće. Vukao sam prazne saonice očekujući da se ona pojavi, da joj sve priznam. Zašto se ne pojavljuje? Da nije bolesna? Da nije otputovala? Vraćao sam se kući prozebao i tužan.

Svakog jutra dečki su navaljivali:

– Hej, dođi, izadi, važno je! Čeka te iznenadenje, čuješ li?!

Izdržao sam i nisam se pojavio. Što ja imam tražiti na Vragolamu? Brdo kao brdo, a bez Dragice i manje od toga.

Odmicahu dani školskih praznika. Moji ljubavni uspjesi još bijahu na ništici. Sve manje nade, sve više želja. U kući su sumnjičavo gledali na moje osamljeničke šetnje.

Prvog dana škole ugledao sam nevjerojatan prizor. Dragica je, nasmiješena kao kakva kraljica, vodila glavnu riječ u gomili mojih bivših prijatelja s ciglane. O, gdje li je onaj ponos njezina uzdignutog nosića?! Pristupio sam kako bih je oprezno upitao o minulim dani-

ma, na što je ona vrlo glasno rekla da nema što razgovarati s klincem koji je cijele praznike proveo uz mamicu, dok su se ostali zajedno s njom (čujete li, zajedno s njom!), svakoga dana bacali u snježne avantine na Vragolanu.

– Jurili smo kao vjetar, a ovaj je u toploj sobici štrebao Stare Slavene!

Mislim da ju je Mokro na te riječi čak i zagrljio, a meni su pred očima hladno bljesnule njezine dvije pletenice kao dvije ledenice.

MOJI VELIČANSTVENI IZUMI

Poslije nesretne ljubavi s Dragicom još sam se više osamio. Prijnajem, bilo me je malo stid pred dečkima. Silno sam želio obnoviti brzopletu srušeno prijateljstvo, ali kako? Čuvao sam ono malo muškog ponosa, ali što s tim početi?

Nekoliko dana buljio sam u zid smišljajući stihove koji bi najbolje mogli izraziti sav moj prijezir prema ženskom rodu, ali uvijek je ispalio nekako nespretno i slabo. A nešto je trebalo stvoriti, napraviti, izumiti, nešto čime će iskupiti samoću i odvojenost. Nešto veliko, poslije čega će svi govoriti: "Aha, znali smo mi, kako ne! Predvidali smo mi to. Ne zatvara se čovjek u sebe tek onako. Spremalo se tu nešto, kuhalo, i evo sada je svima na ponos, nego što!"

Prva ideja koja je obasjala moju sobu bile su saonice na jedra. Snijeg se još uvijek čvrsto držao za šljivike, brda i cestu i ako požurim s izumom, još ove zime mogao bih njime zbuniti Ciglarsku ulicu, a možda i cijeli gradić. Tako nešto, mislim, još nitko nije patentirao. Jednoga dana pojavljujem se na ulici sa svojim sniježnim jedrenjakom. Kolumbo našeg doba. Vjetar napinje jedra, ulica čeka u nijemom nestrpljenju. Zatim - fijuuuuuu.... Jurim, gotovo ne dirajući snijeg. Naravno, i pored Dragice koju uopće ne gledam i baš me briga jesu li joj od muke oči pune suza. Zatim me primaju u gradskoj upravi i dodjeljuju mi odlikovanje za doprinos razvoju snježnog prometa. Dečkima s ciglane velikodušno oprštam sve uvrede i zajednički se bacamo na izradu takvih saonica na jedra, kojima bi se odjednom mogla prevoziti cijela škola zajedno s učiteljima.

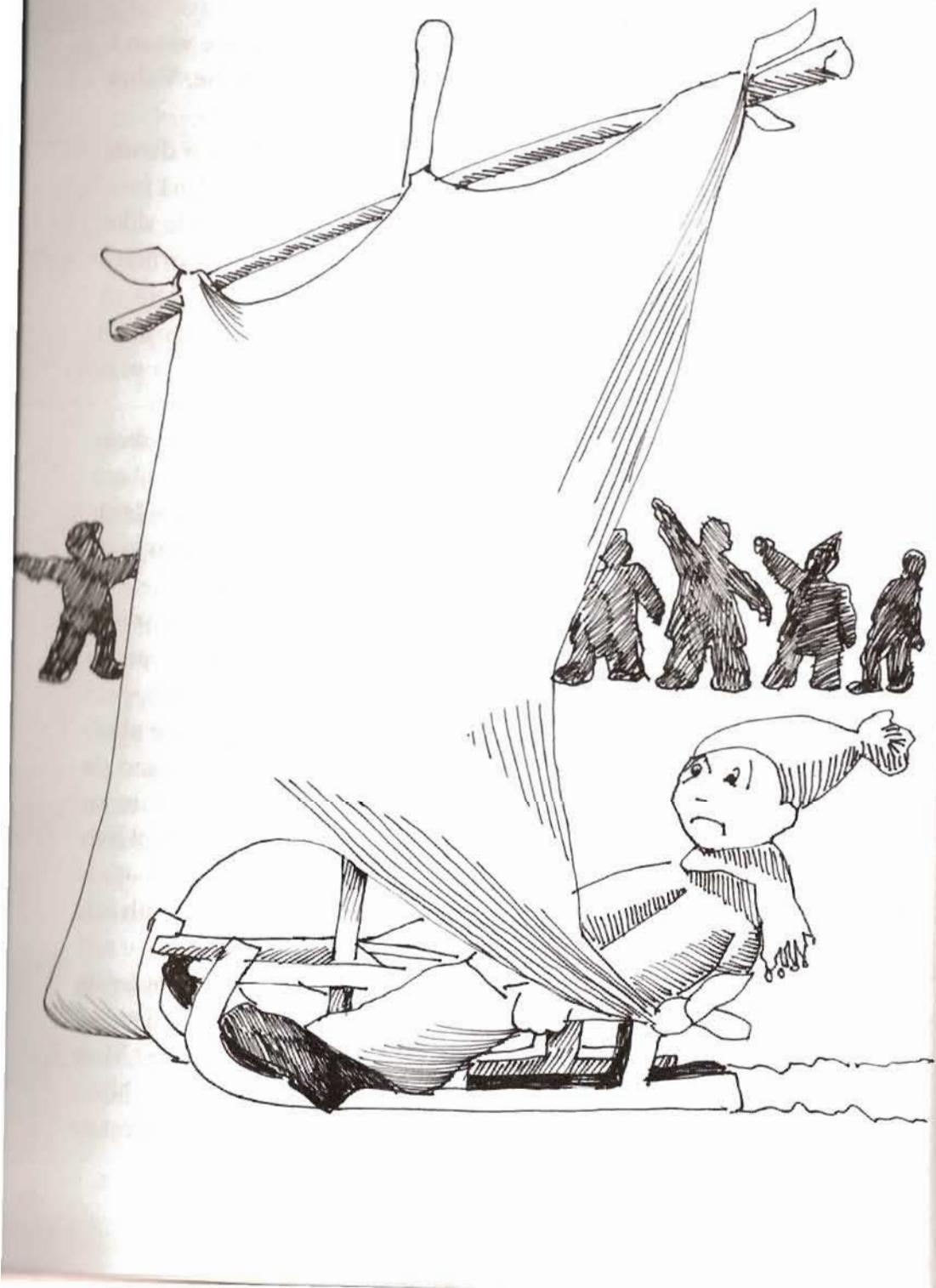
Ozaren idejom, hodao sam razredom dignuta nosa, sav važan i nezamjenjiv. Nisam mario za sitna zadirkivanja i podsmijehe. Vidjet ćete vi, mislio sam, tko sam ja!

Od kolca kojim se podupiralo uže s obješenim rubljem u dvorištu napravio sam jarbol. Jarbol s dvije katarke. Pričvrstio ga na saonice. O jedrima sam znao samo onoliko koliko su mi govorile slike u knjigama, no tu ne može biti većih problema. Iz majčina ormara neopazice sam izvukao jednu deblju plahtu. Nadoh i škare i iglu za krpanje vreća. Radio sam u potpunoj tajnosti. Ta zar će majka sitničariti oko jedne plahte kad ugleda moje djelo i slavu koja će ga pratiti?

Za dan svoga trijumfa izabrao sam nedjelju, kad ljudi šeću ulicama ubijajući dosadu. Puhač je snažan vjetar, baš iz pravca ciglane prema središtu gradića. Izvukao sam svoje vozilo smotranih jedara. Okupilo se nekoliko znatiželjnika. Razvezao sam jedra i postavio ih u neutralan položaj. Kloparalo je platno na vjetru. Sjeo sam ne gledajući nikoga oko sebe i pomoću vezova usmjerio jedra nasuprot vjetru. Snažan trzaj gotovo mi je slomio jarbol. Krenuo je moj kopneni jedrenjak uz poklike prisutnih, krenuo na slavu ljudskom umu, prema priznanjima i divljenju - ali samo desetak koraka! Prirodne okolnosti urotile su se protiv mene! Vjetar je stao, potpuno stao kao da nikada nije ni puhač. Umjesto aplauza, čuo sam smijeh i sasvim jasnou izjavu moje majke o materijalu koji sam upotrijebio za jedra! Svijet ne razumije nas genijalce.

Uveče sam dobio od oca sasvim suprotna priznanja od onih koja sam očekivao. Reklo bi se: neslavan kraj slavne ideje.

Sutradan sam zaobišao školu i sve do podneva lutao zaledenim potokom kao pas skitnica, sve tamo do Kruljčeva mlini. Tad mi si nu ideja! Velike izumitelje mašta nikada potpuno ne napušta. Male nevolje ne mogu ih obeshrabriti. Potok je, rekoh, bio zaleden. Ničega neobičnog u tomu, ali u nečem drugom krije se zec: vidio sam na

filmu one blještave klizaljke učvršćene na bijelim cipelama. Ljudi i žene u njima vrtoglavu jure, izvode nekakve krivulje i ubiru divljenje i pljesak. Među dečkima na ciglani nitko nije imao niti će vjerojatno ikada imati takvo što na nogama. Sada je tomu kraj, bar što se mene tiče. Napraviti ću klizaljke i na zaledenoj ciglarskoj bari izvoditi ću čudesna pa neka svi puknu od zavisti.

Odlučeno – učinjeno. Jedna daska, stari očev remen, komad deblje žice, pila, čavli i moj već provjereni izumiteljski talent. Ukratko, ono što sam jednog poslijepodneva pričvrstio na cipele od crvene svinjske kože, bijahu dva komada daske okovana s donje strane debelom žicom. Klizna površina, što bi rekao profesor iz fizike. Teško bi se i klaun klizač držao na takvim klizaljkama bez oštrih rubova. Oduvijek sam izabirao najteže putove do uspjeha.

Najprije sam u dvorištu uvježbavao održavanje ravnoteže na tim spravama. Čim sam se osjetio dovoljno sigurnim, krenuo sam kroz šljivik prema bari. Ukažala mi se kao olimpijsko klizalište iz Filmskih novosti "Zvijezda prikazuje". Na ledu su nekakvi nespretnjakovići izvodili najobičnije klizanje, trošeći potplate na cipelama.

Kad sam se pojavio, nastala je mala pometnja. Neki su dovikivali: – Hej, gdje su ti jedra!? – a drugi dodavali: – Neka klempo razapne uši. Dovoljno su velike!

Dobro, dobro, mislio sam, samo neka dobacuju. Želio sam k njima ponovno u družbu, ali sada sam odlučio da im se nikada više neću približiti, da neću imati s njima nikakva posla, jer su zli i podmukli. Kako sam uopće mogao povjerovati u njihovo prijateljstvo?

Na mjestu koje nazivamo "pješčanim rtom" pritegnuo sam klizaljke i oprezno krenuo na led. Ondje su se već svi prestali klizati i promatrati što će se zbiti. Odmah sam nekoliko puta ljosnuo naprijed i natrag, lijevo i desno. Popadali su i promatrači, ali od smijeha. Upornost prije svega, govorio sam sâm sebi. Bez obzira na ruganje i smijeh sa svih strana. Ćoro i Mokro prišli su bliže i značajno zirkali

prema mom izumu. Mislim da ih je zbunilo moje konačno ipak uspravno držanje na okomitim, ozbiljno skliskim dašćicama. Micao sam se početnički prema sredini bare; na klimavim drhtavim nogama kretalo se nešto što razmahuje rukama i spremala se pasti na tur. Slijedio me cijeli čopor rugalica.

Na sredini ledene površine širila se mokra mrlja i Čoro je dovinuo: – Gospodin veliki klizač ne bi trebao tamo ići jer bi se mogao naći na dnu.

– A tamo nema zrakića za disanje – dodao je Godra, na što se jedan novajlija, zvan Abus-bambus-autobus, nasmijao kreketavo kao žaba.

Iako još nisam veliki klizač, ne znači da moram slušati kukavice. Poznam ja baru kad se zamrzne. Nisam na njoj prvi put. Zlobnici žele potajno da led doista pukne i da nestanem u bari zajedno s klizaljkama na koje su, očito, ljubomorni. Zasigurno ni javili nikomu ne bi, a kamoli da bi mi pomogli. Baš me briga, idem ravno naprijed!

Led se podmuklo oglasio kao da netko otvara stari škripavi ormar. Ne htjedoh se vratiti jer to bi značilo da sam se uplašio njihovih prijetnji. Dodoh tik uz vodenu mrlju. U tom trenu opet me je izdao moj izum. Noge su pojurile ispod mene i tresnuo sam kako samo može tresnuti novopečeni klizač. Led nije imao razumevanja za moju nespretnost i nadoh se u vodi do vrata, a noge su mi uzalud tražile dno. Od hladnoće izgubio sam dah te ni povik za pomoć nisam uspio iscijediti iz grla. Panično sam hvatao rub leda koji se lomio kao keks. Već sam grcao u hladnoj žutoj vodi. Tada su dečki, koje sam već proglašio najgorima na svijetu, usprkos opasnosti, izveli odlučan manevar spašavanja. Dopuzali su uz pomoć nekakve daske do lomljivog ruba leda. Novajlija Abus-bambus-autobus uhvatio me za ovratnik i držao nad vodom. Cvokočući zubima, ispuzah posljednjom snagom na dasku. Družina je zapljeskala.

Osuših se u Čorinu domu, uz limenu okruglu peć čije je užareno srce bubenjalo: drug-je-drugu-drug, drug-je-drugu-drug... Svi su bili tu. Mokro, Lojza, Čoro, Dorić, Godra i drugi. Nitko mi se više nije rugao. Čak mi se činilo da u njihovim očima vidim male plamičke prijateljske brige.

Sutradan, u vrućici, blažila me spoznaja da se vraćam družini. Već sam, zapravo, tamo.

DRAMSKI PRVAK

To što je imala bijelu bluzu s okruglim ovratnikom, u redu. Ali ona je imala i ime koje ispunjava usta trpkošću, ime koje se ne može izgovoriti a da vam rosa ne pode na oko. Dunja! Sva dunjasta, sva stabalce s mrišnim plodovima, sva nekako domaća, za čuvanje u sobi na ormaru.

Pokušao sam oko nje i kao kauboj, i kao hrvač, i kao odlikaš, i kao markirant, i kao plava-košulja-bijele-dokoljenke, ali uzalud. Gdje si, skriveni moj talente koji ćeš očarati Dunju s usnicama ko šipkova zrnca!?

Tko čeka, taj dočeka. Prilika je bila na vidiku. Osvojim li Dunju, a u to ni trenutka nisam sumnjao, držat ćemo se zaljubljeno za ruke do velike mature.

Razred je uvježbavao igrokaz "Pisaći stroj". Dunja je dobila ulogu velikog slova "D". Eh, da mi je bilo bito malo "d"! Ali ja sam Ivan, a zna se koliko nas Ivana ima na svijetu. Jedan drugi Ivan postade slovo "I" jer bijaše visok. Neki treći Ivan postade "i" jer bijaše malen. Ja sam sredina i mjesto mi je u publici. A takav sam talent, takav dramski as! Uvređa se vidjela na mom licu kao masna mrlja na torbi od svinjske kože.

Da me utješe, ponudiše mi da budem ona pločica na stroju za pišanje kojom se razmiču slova. Običan "raz". Istina, dobar se glumac i u "razu" može razmahati. Što vrijedi nekomu uloga slova "T" ako je tupav? Ili "N" ako je nikakav? Zato sam prihvatio ulogu da iza svake riječi koju slože "slova" kažem "raz". Na probama sam to mlaoko i jedva izgovarao, čuvajući sav zanos za glavnu predstavu. Cijena moje lukavosti bili su prijezrivi Dunjini pogledi. Ona je sjajno dedekala, a ja užasno razrazio.

Stigao je i trenutak koji samo veliki glumci potpuno razumiju. Trenutak prvog izlaska pred polumračno gledalište: O, Talijo*, podari mi svoju milost, odagnaj zgusnuti strah!

U gledalištu su mame i tate, u tamno odjeveni, raznježenih lica očekivali da stroj počne tipkati dramsku radnju. Kao što i priliči jednom "razu", bio sam najbliži publici i odmah primijetio da se prvi redovi došaptavaju. Pojedinci su čak i kažiprste upirali prema obasjanoj pozornici. Prema meni? Zašto? Uporno sam mislio na Dunju da otjeram crvenilo s lica. Toliko uporno da sam, čuvši njezino "D" gromko i zanosno viknuo "Raz!" Naravno, u pogrješno vrijeme i na pogrješno mjestu. Publika se smijala mojoj nespretnosti, a šaptač je krivio usta. Nerazumljivo se kreveljio. Kad je zaista došao red na mene da kažem "raz", ja sam šutio i mislio na Dunju. Šaptač je iz rupe zasiktao: "Raz, raz!" i ja sam talentirano zapjevuo "Raaaaaaaaz". Ne znam zašto se publika valjala od smijeha. Cijeli dramski stroj počeо je zbrkano i nepravilno otkucavati. Zaplakala je sitna Zdenka "zarez", zaplakala je Dunja "D". Netko je sa strane vikao: "Spusti zastor, spusti zastor! Raz je sve pokvario!" Tamo su petljali oko konopaca, a stroj se rasipao. Slova su bježala na sve strane. Prije nego što spustiše taj kobni zastor srama, ja sam, crven kao rajčica, naduven od uvrede, istupio naprijed i u poziciju velikana scene zaurlao iz petnih žila: "Raaaaaz – laaaaz!" Nastao je urnebes kakav u gledalištu može izazvati samo rasni glumac poput mene.

Sutradan u školi shvatio sam da Dunja baš i nije takva da bih se s njom držao za ruke do velike mature. Ponašala se kao prvakinja drame koju je u predstavi zasjenio jedan obični statist. Na neko vrijeme izbacio sam iz rječnika slovo "d". 'Ovidenja, vi'jet ćemo je'noga 'ana tko će o' nas 'voje 'rmati kazališnim 'askama!

* Tálija – u starogrčkoj mitologiji muza pokroviteljica komedije.

KAD SU PUŽEVI POTPOMAGALI NOGOMET

Iako je stanovao u kući koju je od ciglane dijelio samo prašnjava put, Tonković je samo u određeno doba godine smio pristupiti družini. Koliko god se trudio naći svoje mjesto na zidu ciglarske pješčare, to mu po pravilu nije uspijevalo. Bijaše prevelik mekušac, čak veći od mene koji sam slovio kao gospodska maza. Dva takva tipa prevelik su teret za družinu. U proljeće, međutim, dečki su bili spremini na popuštanje. O čemu je riječ?

Kad vode pobjegnu pod korijenje i trava stidljivo proviru iz zemlje, kad sunce kaže: "Momci, skidajte zimske kapute i duge hlače!", e, tada noge same traže nešto što smo sasvim pogrešno nazivali loptom. Bila je to zapravo stara čarapa nabijena drugim, još starijim čarapama, po mogućnosti okrugla oblika. Taj smo predmet do raspadanja naganjali livadom. Svi smo bili manje-više vješti u pravljenju krpenjače, no Tonković je u tomu bio majstor bez usporedbe. To mu je otvaralo vrata družine, ali samo dok se njegova krpenjača ne raspade. Dugo mi je trebalo da shvatim u čemu je vrsnoća njegovih lopti. Nije mi padalo na um da ponekoj zavirim u dušu.

- Znaš - izjadao mi se jednom zgodom - ne volim što svi dečki govore da se moja mama ponaša kao kakva dama, kažu, Mona Liza iz Pariza, da ni s kim ne razgovara i da nosi svilene prozirne čarape s crtom odostrag. A eto, da nema tih čarapa, Godra me nikada ne bi pustio u družinu.

Upalila mi se žaruljica! On, dakle, od starih svilenih čarapa pravi svoje čuvene krpenjače. Ušivene u iznošenu vunenu čarapu bile su takva lopta o kakvoj su dečki iz drugih ulica mogli samo sanjati. A i

sanjali su. Sve do jednog dana kada su se u gradu pojavile prve bijele i zelene gumene lopte. U izlozima trgovina izgledale su kao nedostižno voće iz dalekih krajeva. Danima smo oblijetali oko roditelja da nam kupe te besprijeckorno okrugle igračke što skaču po travi kao da u njima kuca jedan skriveni, nepoznati život. Tu i tamo u gradiću neke su druge družine već jurile za njima, već im je netko kupio. Ciglarci su mogli samo s čežnjom gledati taj prizor jer je među roditeljima vladalo mišljenje da je u proljeće korisnije kupiti djeci bijele tenisice nego loptu. O, gdje li je bio športski duh naših roditelja?! Uvrijedeni, zauvijek smo šutnuli krpenjače u prošlost i Tonković je izgubio posljednju šansu za primanje u družinu.

Čežnja za gumenom loptom pretvorila se u nama u pravu moru. Bilo je i prijedloga da se lopta jednostavno nekome otme. Tko jači - taj kvači! Nijedan pokušaj nije uspio.

- Ne vrijedi nam trud - malodušno je zaključio Godra. - Mi smo stvoreni za krpenjaču. Dronjak za dronjak.

Nakon te rečenice družina se umalo nije neslavno raspala. Kao tračak nade, međutim, do nas je doskakutala vijest da će u poljoprivrednoj zadruzi za neku količinu skupljenih puževa davati prave pravcate gumene lopte.

- Netko nas vuče za nos - prvi je reagirao Čoro. - Kakvi puževi, što će im? Valjda da im plugove vuku.

- Tko zna - dodao je Mokro - možda će organizirati utrke puževa. Čuo sam da postoji nešto slično.

Tomu bi se netko i nasmijao da situacija nije bila krajnje ozbiljna. Vijest je trebalo provjeriti. Zadužili su mene.

Uvečer sam oprezno pitao oca mogu li puževi biti od kakve koristi i on mi je s vidljivim žarom pričao o jelima od puževa koja je jedno negdje vani, u Italiji, gdje li, i da sam može zgotoviti neka od njih. Eto, a ja sam mislio da puževi služe samo za slikanje u udžbenicima zoologije i za igru "puž muž pusti roge van, da ti kuću ne prodam,

staroj babi za duhan i djevojci za đerdan". Sutradan sam otišao u zadrugu i onđe na jednoj polici video toliko gumenih lopti u svim bojama da mi se zavrjelo u glavi. Na ulazu je o čavlu visio oglas:

ZA 30 KILOGRAMA PUŽEVA - JEDNA LOPTA.

Tog trenutka ništa na svijetu nije mi se činilo jednostavnijim. U potociu pod Dieneševim brdom skupit ćemo ako treba i sto kilograma tih balavih kućegraditelja. Dečki su bili oduševljeni. Svi su unaprijed vidjeli ne jednu već najmanje deset lopti na livadi kraj ciglarske bare.

Akcija je počela. Tonković nam se htio pridružiti, ali su ga neki odbili s napomenom da bi puževi, kad bi ga ugledali, dobili napade brzog trčanja i sve bi propalo. Potočić i dio šume proglašili smo našim pužnjakom i tu je svakom stranom pristup bio zabranjen. Nai-me, cijele vojske skupljača puževa hrile su u prirodu. Osobito poslije kiše, kada, kao što je poznato, puževi, ništa ne sluteći, izlaze na razgibavanje.

Poslije nekoliko dana pokazalo se da puževi nisu baš tako brojna životinjska vrsta i da skupiti trideset kilograma tog slinavog tereta nije mačji kašalj. Da, ali ni lopta nije bilo što. Gumena lopta!

Skupljene puževe, dobro pokrivene kartonom, čuvali smo u dvjema košarama. Nakon petnaest dana naš je ulov težio točno dvadeset i četiri kilograma. Premalo! Lopte su se u gradu toliko namnožile da smo već počeli sumnjati u naše sposobnosti. Dok smo čekali kišu, prošetah jednog jutra do zadruge da provjerim koliko je još lopti ostalo za razmjenu. Na moj najveći užas, na polici je stajala jedna jedina lopta!

- Što je, mali? - upitao me brkajlja.

- Ništa. Samo gledam. Hoćeš li dobiti još lopti?

- Ma kakve lopte! - obrecnu se on. - Koji će vrag prodati toliko tog balavog smeća!

Nekoliko trenutaka ostaooh bez riječi. Zatim sam bojažljivo upitao:

- A što će biti s ovom loptom?

- Daj trideset kila pa je nosi. Dosta mi je i lopti i puževa!

Bio je to znak za uzbunu. Kišu ne treba čekati. Nedostaje nam šest kilograma. Pretražili smo potok uzduž i poprijeko, četveronoške puzali po travi, ali je rezultat bio mršav. Izgledalo je da je borba za loptu izgubljena. Vraćajući se bezvoljno kućama, sretosmo Tonkovića.

- Koliko ste skupili? - pitao je. - I ja sam ovih dana skupljaоo samo preko pruge i...

- ... I skupio deset komada, ha, ha! - narugao mu se Čoro.

- Deset kila, a ne deset komada, ako te baš zanima - odvrati Tonković ponosno.

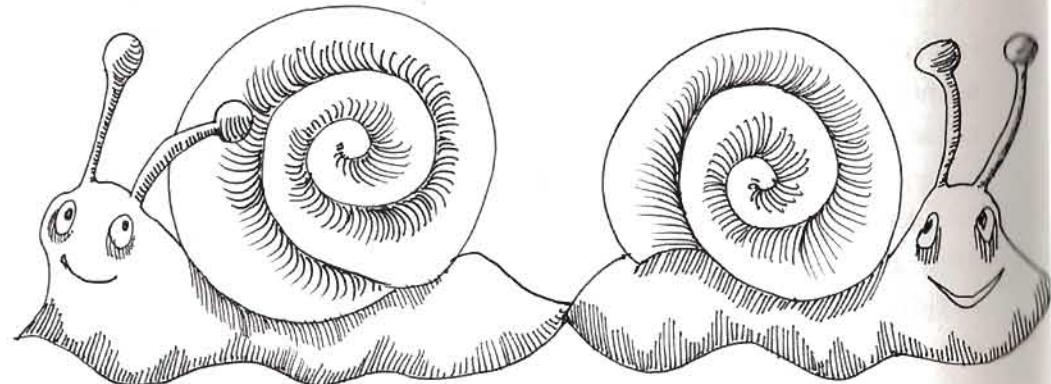
Kao na mig, svi smo pomislili isto. Godra je to odmah i rekao:
- Čuj, da se udružimo? Još je samo jedna lopta u zadruzi. Neka bude naša zajednička. Mi imamo oko dvadeset i pet kila.

- A hoću li postati vaš član? - protepa Tonković.

- Hoćeš.

- I ljeti i zimi?

- I ljeti i zimi, i u jesen i u proljeće.

- Recite: Časna ciglarska.
- Časna ciglarska - odgovorismo u zboru.
- Dajem svoje puževe. Uzmite ih odmah. Čuvam ih u drvarnici. Eto, a govorili smo da je Tonković nesposobnjaković, i još gore stvari. Sad spašava družinu u najkritičnijem trenutku. Baš je lav!

Natovarene na stara dječja kolica, odvezosmo pune košare puževa u zadrugu. Zatvoreno. Prošlo radno vrijeme. Tko će dočekati jutro? Nakon povratka prekrili smo košare kartonima i ostavili ih pod nadstrešnicom. Još samo jedna noć i naša velika, jedina želja bit će ostvarena.

Je li neka pokvarena mačka maknula noću kartone s naših košara ili su se puževi samostalno odlučili na bijeg, u zoru smo ugledali ovaj prizor: po svim zidovima, po plotu i dalje kroz vrt prema bari, razmiljeli se naši puževi. Skupljali smo ih do podneva, ni u školu nismo otišli, a rezultat je jedva težio dvadeset kilograma.

Tonković je ostao u družini. Nastavili smo šutirati njegove krpenjače. Umio ih je majstorski napraviti.

OSVETNIK U BIJELOM SEDLU

Ljeto. Lijeno, sparno, kreketavo. Nabujale su barske trave, prašina se kovitlala cestom. Dugo uveče sjedili bismo u jarku po-kraj ciglane izmišljajući igre. Djevojčice su mirisale na povjetarac koji je pred noć silazio s brda i uvlačio nam se pod košulje. Jarkom je vijugala, neznano odakle, uska traka vode puna dalekih zvjezdanih ogrlica. Ponekad, kad bi umuknuo razgovor, dok smo čekali čije će ime najprije odjeknuti ulicom (Joooosipeee, kuuuučiii!), kad su malobrojni prolaznici žurili stazom pored nas, a na raskriju žmirkale posljednje žute žarulje što ih naše pracke poštедješe, kladio bih se za posljednju špekulu u džepu, za posljednji ukradeni "kuglager" na romobilu, da je u svakomu od nas bujala kao čežnja ona velika zagonetka beskraja: Vječno daleke i nedohvatljive, komu trepere nejasne nebeske svjetiljke? A da je netko došao i pitao nas što buljimo tako u nebesa kao da će nam pečeni pilići upasti u usta, mislim da bi nas strašno iznenadio, možda postidio. Jer to su bili dečki koji bi pristali da budu sve samo ne nekakve mlitave sanjalice.

Jedne večeri nešto slično ipak se dogodilo. Kudravi Joško kozar hitnuo je iznenada cijelu cijelcatu ciglu u jarak medu nas i voda je poprskala svekoliko sanjarsko društvanje. Još je dodao da samo babe sjede uveče u jarku i predu gluposti. Čoro je skočio prvi i otpoče hrvački dvoboј u prašini na cesti. Godra je u ulozi suca obigravao oko boraca. U polumraku je teško bilo razaznati čiji su izgleđi za pobjedu veći, ali je Mokro odlučno zaustavio borbu uz objavu da je ishod neriješen. Joško je otresao prašinu s hlača, pogledao nas

oštro poput junaka iz stripa "Trojica u mraku" i važno izjavio: - Još ćemo se mi sresti. Zapamtite, zovem se OSVETNIK U BIJELOM SEDLU!

Otrčao je uz bojne pokliče. Čitali smo tada "Tajne grada Pariza", "Nevin u ludnici" i slične knjige, ali takvo ime nadmašilo je naša znanja. Osvetnik u bijelom sedlu - što li mu to znači?

Ubrzo je sve zaboravljeno.

Ljeto je promicalo. Joško je na Malčanskom brdu čuvaо svoju kozu Belku.

Odjednom je u ulici, kao i u svakoj ulici gdje se malokad događaju važne stvari, zabrujala vijest da se s kozom Joškoviх roditelja dogada nešto neprirodno. Životinji su s obje strane trbuha narasle neobične kvrge. Kao da joj u trbuhu raste nešto. Veterinar je u nedoumici klimao glavom. Jarici nisu, a ni bolest nije. Koza je živahna, jede, mljeko daje. Mekeće kao i svaka koza. Skupili se ljudi da vide čudo nevideno. Opipavaju tvrde kvrge. Neobičan neki znak, zaključiše oni praznovjerni. Joška kozara kao da to ni najmanje ne zanima. Odapinje pračku prema glinenom pijetlu na krovу i zagonetno se smješka. Ta njegova zagonetnost draškala je znatiželju cijele družine. Neki su mu se probali približiti. Osvetnik u bijelom sedlu nije za njih imao ni jednu riječ.

- Kozar postaje opasan - značajno je uveče zaključio Godra. - Potrebno ga je pratiti.

Odlučeno je da već sutra Ćoro i ja obavimo taj zadatak.

Bilo je jedno od onih jutara kada zrak već u devet sati treperi od vreline. Ptice umuknu, a trava svelo zamiriše. Ćoro i ja čekali smo Joška da iz nakriviljene kućice od prijesne cigle krene s kozom na Malčansko brdo. Krepavali smo od dosade u oskudnom hladu jednog bagrema necvjetača sišući travčice. U njedrima su nam drijemale špekule i raznolika dugmad u krpenim vrećicama. Čak je i za špekulanje bilo pretoplo.

Gol do pasa, u ispranim hlačicama svezanim užetom, bos i raščupan pojavio se Joško. Pred njim se gegala Belka s klepkom oko vrata. Oprezno smo ga pratili do mjesta gdje je sjeo na panj, zviždukao i odapinjao iz praćke kamenčiće na neke zamišljene ciljeve. Koza se uvukla u živicu i vidjelo se kako brsteći stresa glogovo granje.

Kozar je odjednom, kao iglom uboden, uspuzao na malu uzvisinu i pažljivo razgledao okolinu. Bili smo uvjereni da nas skrivene nije primijetio. Tada je započeo pravu vojničku vježbu. Bacao je kameće i uzvikivao ratničke poklike prema zamišljenom neprijatelju, šutljao se po grabama, naglo jurišao, bacao se u zaklon, glumio ranjenika i što sve ne.

- Nije loš - šapnuo mi je Čoro. - Takav jedan za družinu ne bi bio na odmet.

- Ali kakve to veze ima s kozom? - mučkao sam glavom na glas.

Joško kao da me je čuo, sjurio se iznenada prema grmlju gdje je koza spokojno brstila. Na trenutak nam se izgubio iz vida, a zatim smo ugledali čudo. Pojavio se jašući na kozi! Na bubotke njegovih peta koza se smiješnim kasom kretala prema našem skloništu. Nije pokazivala znakove ljutnje prema jahaču koji je u borbenom žaru vitlao odebljim prutom.

- Stiže osvetnik u bijelom sedlu! - vikao je jahač. - Stiže da spreće ljagu sa svog viteškog lica!

Htjedosmo se nasmijati, ali nam postade jasno da je viteška fraza upućena nama koji smo cijelo vrijeme vjerovali da smo dobro skriveni. Prema nama su se primicali spušteni kozji rogovi i goropadnik sa štapom.

Nepripremljeni za takve uvjete borbe, odlučismo se za uzmak. Kamo? Iza nas je bilo bodljikavo glogovo grmlje, a ispred nas Joško čiju smo dugačku šibu već tu i tamo osjetili na plećima. Čoro je pokušao razmotati praćku za obranu, ali za to nije bilo vremena. Prvi sam šmugnuo kroz gustu glogovinu. Strašna koza meketala mi jeiza

leda, a jahač je švigao prutom. Toga trena nisam osjetio trnje na koži. Tek sam na drugoj strani, uspuzavši se panično uz padinu, zaključio da mi na dosta mjesta niču sitne kapljice krvi junačke. Stigao je i Čoro, ne manje izderane kože. Njegova praćka pripala je kozaru kao ratni trofej.

Kraj ciglarske bare čekala nas je družina. Izgleda samo zato da nam se mogu narugati. Djevojčica Imas-nos-imas-oci jedina je donijela mokar rupčić da nam opere skorenou krv s ogrebotina.

Na brzinu je zaključeno da se Jošku kozaru ponudi članstvo u družini. Protiv smo glasali samo Čoro i ja. Ne zbog batina, rekli smo, već zbog mučenja jadne životinje koja po prirodi nije predviđena za jahanje i zato su joj i narasle dvije kvrge uz kralježnicu. Kojem bi to veterinaru palo na um?

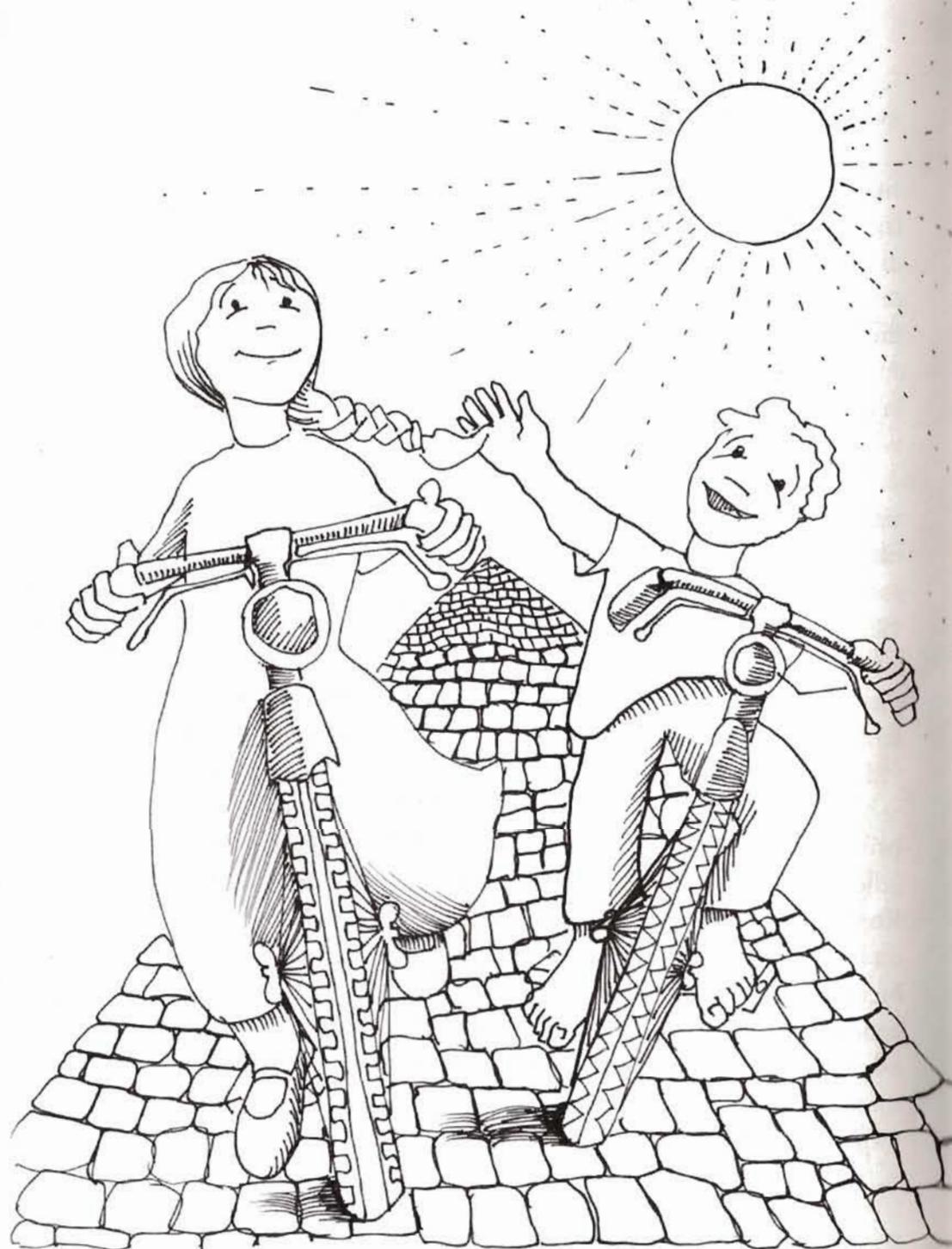
VELIČANSTVENA LILI

Što tu ima za priču? Lili je sunčana zraka što je jednog jesenjeg dana najprije ušla kroz ulična vrata naše škole i odmah zatim u sva muška srca. Lili, koja je imala savim drugo ime, najobičnije, Ljiljana. Lili na malom biciklu. Lili u žutocrvenom gradskom parku. Lili u izlogu fotografске radnje "Foto Verson". I dodali smo joj to prezime - Verson. Zvučalo je kao iz filma: LILI VERSON.

Nijedna Anka Petrović ili Branka Orlić nije joj bila ravna. U ustima devetnaest zaljubljenih petoškolaca njezino se ime kotrljalo kao čokoladni bombon, kao prva trešnja, kao prva ljubavna riječ. Lili je na malom biciklu putovala ravno kroz pluća svakog od nas. Kakve li je sve uloge igrala u našim snovima! Spašavamo je od grubijana! Utapa se u gradskom bazenu, ali mi smo tu! Plivači i hrabri dečki iz romana u nastavcima. Lili pada s bicikla. Nosimo je u bolnicu. Naša gruba muška lica neće natopiti suza koja se nadimlje u oku. Mi gutamo svoju bol, jer već sutra samo će najhrabriji doći u stan njezinih roditelja, pred postelju bijelu i mirisnu, s jabukama u papirnatoj vrećici, baš svaki od nas posebice čitat će uz njezinu postelju glasno "Tri mušketira". Njezini roditelji zavoljet će najuljudnjijega, onoga što najbolje čita i ima čiste nokte. Potajno smo se dotjerivali za trenutak ostvarenja toga sna.

Velike Liline oči kao šalice bijele kave u nedjelju ujutro. Plava njezina kosa kao pšenica na poljima preko željezničke pruge. Čipka njezine podsuknje kao pjena u gorskem potoku na Strmcu.

U povjerenju, zašto ne reći, prvi sam smogao snagu. Čičkovim uljem namazao sam kosu. Razdjeljak kao crta od točke A do točke B. Odjenuo sam košulju predvidenu za blagdan. Cipele moje kao zrcala.

Vozio sam očev bicikl, onako ispod "rame"; kratke mi noge od sjedala do pedala.

Uveče Lili kruži bicikлом oko gradskog parka i ja joj se pridružujem. Pola metra iza nje, kao zaštita. Preko upravljača lete moje neizgovorene riječi, mrse joj plavu kosu, hoće da je zaustave. Lili zviždi neku pjesmicu i njezina stopala u ritmu idu gore-dolje. Stani, Lili, pitaj me što hoću, zašto te slijedim? Jer tako je teška prva riječ, guši me, hoće k tebi.

Još brže vozi Lili, još zanosnije grabim za njom. Ulične svjetiljke, stabla u parku, slučajni prolaznici, gle, svi su zastali u čudenju, svi nešto očekuju.

- Stani, Lili, volim te! - vičem zadihan i puno mi je lakše gazići tromi očev bicikl s njezinim imenom na usnama. Još malo i uhvatit ću je za plavu pletericu, pobijedit ću, i nitko nas više neće rastaviti. Lili se glasno smije na moje riječi, zabacuje glavu, juri kao vjetar.

Na križanju kod slastičarnice "Mirjana" Lili Verson, nada svih dječaka iz V. b, nasmijana, s vjetrom u kosi ulijeće u zavoj. S druge strane beščutno ulazi u zavoj jedan od pet automobila u gradiću. Što je Lili, sunčana zraka, prema jednoj kloparajućoj limenki?!

Jesen je izgubila sve boje. Zima je stigla, a da je gotovo nismo ni primijetili. Lili Verson ili Ljiljana Oršulić leži u bolnici na brežuljku, gdje dečki vježbaju prve pokrete na skijama. Kakvo je njezino lice? Koga očekuju njezine oči - šalice bijele kave nedjeljom ujutro? Kako da udem u njezinu sobu s tri ukradena cvijeta? Sada kad ne juri na biciklu, kada čeka, čini mi se, sve se više udaljuje od mene, najhrabrijeg među hrabrima, koji drhtim pred bolničkim vratima. I ako udem, hoću li naći neku prikladnu riječ ili ću zaplakati kao i svi momci koji su voljeli više nego što njihova mala, sasvim mala tijela mogu izdržati?

TUŽALJKA ZA DIMNJAČOM

Uspomene, svu njihovu dobrotu i toplinu, ne ruše desetljeća protekla vremena. Ruše se samo stvari, ruše se u sebi, vrijeme taloži hrdu na njih, taloži tugu koju osjećaju samo oni čiji je život naslonjen na te stvari, život koji se brani njima, uozbiljuje se s njima neprimjetno osjenčan sjetom: stvari umiru tiho, bez jauka.

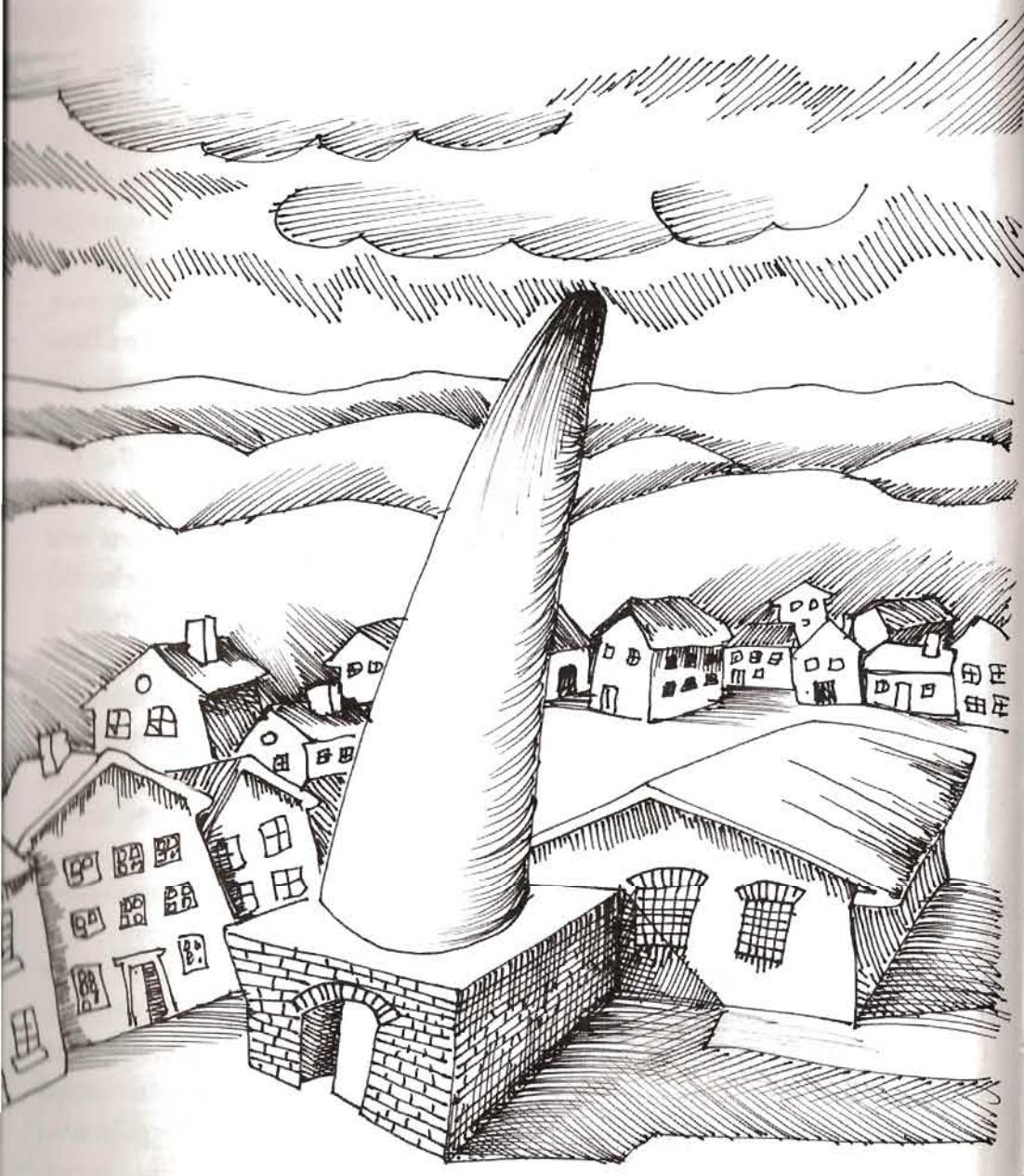
O, dobri ljudi, zašto niste poslali pozivnice sjajnim dečkima s ciglane, Godri, Čori, Mokri, Lojzi, Jošku..., u one Njemačke, u one Švedske, u Rijeke, u daleka prihvatilišta za alkoholičare, u daleke neke barake gdje uspomene ponekad zakucaju mirisom kukuruznog kruha, žutog Unicefova* sira, žvakačih guma i Unrrina pudinga? Pozivnice za tugaljivu svečanost, za koju je vrijeme napisalo scenarij. Daleki moji dečki, čitate li što? Čitate. Evo vam nešto umjesto novinskog člančića.

Šuška se gradićem već od jutra. Dolaze stručnjaci mineri, srušit će dotrajali tvornički dimnjak na ciglani. Bez buke, kažu. Složit će se cigla na ciglu, po proračunu. Dimnjak oronuo, crn. Tehnološki neprikladan. Napredak traži svoje dimnjake.

Sunčan ranoljetni dan. Gotovo praznični. Skupili se ljudi, vole kad se ruši nešto što ih nadvisuje. Ciglarska bara u kojoj smo mlatili crawl** 4 x 50 m uvukla se u se, stisla se na četvrtinu veličine, ili se meni tako čini. Dok bijasmo djeca, prostor oko nas bijaše mnogo veći. Imalo se što svladavati. Niklo je dječje igralište ondje gdje smo

* UNICEF - dječji fond Ujedinjenih naroda za hitne potrebe

** Crawl [kraul] - stil u plivanju

lovili bjelouške. I dimnjak je nešto manje visok i ponosan. Gdje su ona vremena kada je na njemu vijorila zastava i bila pobodena zeleni grana za praznike? Kroz njegovu crnu nutritinu samo su najbolji i najhrabriji stizali na vrh. Među brzajuće oblake, tako nam se činilo.

Više od dva desetljeća ne bijah na ciglani. Rovokopači ruju u unutrašnjosti, onđe gdje smo crveni od prašine natjerivali svoju bosonogu bezbrižnost. Roditelji ciglaraca imadahu tvrde ruke i naborna lica. Umor s tih obraza svake je večeri ispunjavao sobičke zemljana poda i majušnih prozora.

U četvrtastom podnožju dimnjaka hrpa užurbanih ljudi buši duboke rupe za eksploziv. Tu smo nekad s jeseni pekli kukuruz, zimi krumpir u ljusci.

Mnoštvo promatrača. Na okolnim kućama otvoreni su prozori da eksplozija ne razbije stakla. Uzalud među okupljenima tražim dečke iz onih vremena. Simbol naše ulice, u ravničkoj okomici po kojoj se ravnahu došljaci i putnici namjernici, nestat će. Vrh malog svijeta nad kojim je desetljećima skupljaо nesmotrene munje i hladio ih u zemlji pod svojim temeljima. Hoće li nedostajati starcima koji jutrom izlaze u dvorišta i pučkaju lule?

Gledam s mjesta gdje je nekada bio dudinjak. Tu smo igrali nogomet i pilus-palu.

Neki uzvici koji pozivaju na oprez. Zatim gotovo nečujni, potmuli prasak, oblaćić dima u podnožju i evo kako se, kao na usporenom filmu, dimnjak naginje, lomi u struku, zatim pri vrhu (je li mu to glava klonula?) i ruši se u užvitlanu prašinu. Povici zadovoljstva nad dobro obavljenim poslom.

Ovdje treba zaklopiti knjigu i ne vraćati se više. Za novi dimnjak bit će potrebni novi dečki.

Bilješka o piscu

Pjesnik i prozaik TITO BIOPAVLOVIĆ rođen je u Novoj Gradiški 7. siječnja 1940. Radio je kao urednik u Studentskom listu, kao tajnik za kulturu u Novoj Gradiški, kao tajnik Društva hrvatskih književnika, novinar i kolumnist lista Danas.

U svojoj četrdesetogodišnjoj spisateljskoj karijeri objavio je: zbirke poezije Pjesku već oplakanome (1967.), Vrt za prijatelje (1969.), Exodus (1971.), Lov na uzvanike (1974.), Dvorska luda i ostala rodbina (2000.), knjige kratkih priča Plavuša i atleta (1974.), Stid (1980.), Skola za sjećanje (1982.), Rođenje Venere (2000.), roman Ciao, slinavci (1977.) i mnogobrojne knjige i slikovnice za djecu Paunaš (1978.), Kutija za male i velike igračke (1980.), Filipini iza ugla (1988.), Otmica Labinjanki (1988.), Oprostite, volim vas (1998.), Pužić slikar (2000.), Čitaj, gospodine balavče (2000.).

Dobitnik je "Brankove nagrade" i "Nagrade lista Mladost" za zbirku pjesama Pjesku već oplakanome, nagrade "Vladimir Nazor" za knjigu priča Stid nagrade "Grigor Vitez" za Paunaša, te nagrade "Mato Lovrak" za omladinski roman Čitaj, gospodine balavče.

SADRŽAJ

Bilješka o ilustratoru

DAMIR FACAN-GRĐIŠA rođen je 1965. u Zagrebu, gdje je završio Školu primijenjene umjetnosti i Akademiju likovnih umjetnosti, u klasi prof. Ive Friščića.

Od 1992. do 1998. radio je kao nastavnik u srednjoj školi a od 1997. bavi se ilustriranjem knjiga i restauracijom zidnih slika. Član je HDLU-a, ULPUH-a i ZUH-a.

Knjžница Vladićnira Nanovića
DJECJA KNJIZNICA
ZAGREB, Vodovodna 13

VAGABUNDI	5
KRADLJIVAC	10
PAUNAŠ	15
VILINA KOSA I BENZINSKO BURE	19
LOV NA SREBRNOG SRNDAČA	23
JAHACHEVA SLAVA	28
LIMENKA LIMUNADE	33
PRVA CIGARETA	38
ULAZ STROGO ZABRANJEN	42
PLAVE PLETENICE KAO LEDENICE	46
MOJI VELIČANSTVENI IZUMI	50
DRAMSKI PRVAK	56
KAD SU PUŽEVI POTPOMAGALI NOGOMET	58
OSVETNIK U BIJELOM SEDLU	63
VELIČANSTVENA LILI	68
TUŽALJKA ZA DIMNJAČOM	71
Bilješka o piscu	75
Bilješka o ilustratoru	76